КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

99

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 154—155 (4479). ЕРА, 28 декабрь, 1967 шу. Мах 3 кеп.

ПЯТИЛЕТКА — ханал хьалха!

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара накъадолхаш

Наьха хьашташ кхоачашду

Пятилетка кхоалагІча шера кердача толамашца накъабахара шерра яхь а йоаржаяь тІехдика хьокхамаш доахаш хьабоагІа укх шера «Ивлошив» фабрика болхлой. Цу фабрике чуйоагІача № 2 йолча Момлик Антонина Дмитриевна керте латтача ателье коллективо 22 ди ханал хьалха кхоачашъяьй шера план. Дисача деношка 2 эзар сома пайда бе лаьрхІад цар. Ниан хьинари ца кхоачеш къахьега дийзар цар уж толамаш доахаш.

Дукха ха йоацаш керда болам дІаболабир ателье коллективо. ХІара шоаттадийнахьа Серноводская, Ильинская яхача а, кхыча станицашка а бахача нахагара заказаш хьаийде ух хІамаш тегараш. ХІаьта цкъа примерка яьчул тІехьагІа, шоалагІа е ца езаш хул цар тийга барзкъа. «Иштта тхо болх бе даьйна дукха ха еце а пунах доала беркат гуш да ателье беррига къахьегамхошта, — яхаш дувэ закройщина Алиева Маликас, — тхоай тІерригаг хьинар оарцагІдаьккхад оаха бахача нахацара тхоай бувзам чІоагІбара». Дикал лакха йолаш барзкъаш тегарех ба М. Сулейманова, М. Дахкильгова, Л. Бекова. Шоай бетта задани 130—140 процент кхоачашъю цар. Иштта къахьег пятилетка план 1970 шера 7-гІа ноябрь хьатІакхачалехьа кхоачашъе лаьрхІача хІамаш тегараша.

Р. АУШЕВ.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЛАГІЧА ШЕРА ЧОТАХ

Ачхой-Мартана района «Самашкинский» яхача совхоза шоллагІча отделене шурий-товарни ферма къахьегамхоша ханал хьалха кхоачашъяьй паччахьалкхенга шура доахара шера план. Дукхьал дІабахача цхьайтта бетта 444 тонн шура яьккхай цар планах йоагІар 439 тонн йолча. Дукха ба ферме къахьегама лакхара толамаш даьха доаркаш. Царех я хІара Іаттагара шура яккхара шера план хІанзле дикка тІехкхоачашъяь З. Хатуева. 1880 килограмм шура яьккхай цо хІара Іаттагара. Цул дукха тІехьабисац доаркаш Х. Керимова, З. Хатуева.

Денгара денга лакхлу доахангара йоаккха шура. Пятилетка кхоалагІча шера чотах болх бечa хьайбаш лелaдераша яхь йоаржаяьй пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

Б. ИСРАИЛОВ.

ПРОЕКТАШ УВТТАЕРАШ

ЛоархІаме болх ба инженера-проектировщика бар. Проект мичча бесса яле а чертежаши схемаши йоацаш цхьаккха гІишлошъер оттаргвац из хьалъе.

Иттех шу да «Старогрознефть» мехкдаьтта гІишлош хьалъеча управлене инженераш-проектировщикаша К. И. Пожилова, Б. П. Долгова, А. И. Александрова болх бу. Нах чуІеча цІеношта, мехкдаьтта промышленни объекташта дукха проектировка яьй цар. Цар оттаьча схемаех Хаян-Кертерча майда тІа хьалъяьй Хаян-Кертера, Брагунера, Вознесенкера хьадоагІа мехкдаьтта чакхдоаха установка, № 93 йолча участке Старогрозненски майда тІара мехкдаьтта хьагулду йоккха трапни установка. №№ 664, 665 йолча скважинашкара мелови мехкдаьтта хьачуийлу «Солени балке» эггара кердача техниках хьалъяь сепарационни установка. Кхы а дукха мехкдаьтта проводаш, хинпроводаш йийхкай цар увттаьча проектех.

ХІанз инженераш-проектировщикаша еррига уйла тІаяхийтай Старогрозненски мехкдаьтта майда мелови тІоанашкара хьайоаха лакха температура йола мехкдаьтта продукташ шелъергйола холодильника проект оттаяра. Из холодильник хьалъяь яьлча торо хургья продукци ца гоаеш мехкдаьтта чакхдоахача заводашка дІачутела.

А. ТИЩЕНКО.

Школа йистейоаккхашехьа вера Деев Александр ГАРО заводе. Механически цехе цо Іомайир токара говзал. Укхаза хьайийцар из ВЛКСМ членалла. ХІанз из механически цеха комсомольски организаце секретарь ва. Октябра 50 шу дузача деношка Александрах хилар коммунистически къахьегама ударник. 150—180 процент — иштта ба цун хІара денна норма кхоачашъяра хьокхам.

СУРТА ТІА: А. Деев.

Ю. Бабаянца сурт.

ЛАЬТТА ЛЕЛАДЕРАШ ДЕШАШ БА

Укх шера дика къахьийгад Нохч-ГІалгІайчен юртбоахама къахьегамхоша. Планал соргІа дукха ялат дІаденнад цар Даьхенна, иштта дукхагІа кийчъяьй кхыйола продукташ а. Лаьттанцарча балхий культура лакхъярах, къахьегама овсарле дегІайоалаярах, техниках а хий дехкача лаьттаех а лерттІа пайда эцарах баьнаб цар аьттув.

Цхьабакъда, карагІдаьнначох кхоачамбац республика къахьегамхоша. ХІанз царна юкъе шерра яхь яржаш латт пхе шера план ханал хьалха кхоачаш а яь революце сийлахь-воккха баьчча В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийленна накъабахара. ХІара районо, боахамо тІаийцад керда доккхий декхараш, уж кхоачашдара тІагІертта къахьег.

ХІанз кхашкара керттера балхаш чакхдаьнна дале а сатийна Іеш бац механизатораши кхаш леладераши. Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи болх беш я механизатораш, шофераш, комбайнераш кийчбу а цар говзал лакхъю а курсаш. Агротехнически знанеш Іомаеш ба бІаьш хьажкІаш, свекла, тхьамка кхеду звеньевойш, бригадираш. Дуккхача боахамашка кхы ха дІа ца йохийташ поливальщикаш кийчбара оарцагІбаьннаб.

Іан замалахь механизатораш кийчбелга, кхаш леладерий говзал лакхъелга дика вІаштІехьдаьккхад Сунженски района колхозашка. Вай республике дика довзаш да укх юбилейни шера сунженцаша даьха доккхий толамаш. Бакъда, боахамий экономика дІахо а дегІайоалаяра, лаьттанцарча балхий культура кхы а лакхъяра, юртбоахама продукташ дукхагІа яхара а йохкара а эш кІоаргга агротехнически знанеш йола кхаш леладераш, кхашкара балхаш сихагІа чакхдахара говза механизатораш. Цу дешай шоай ханнахьа йоакхо яьй колхозий кулгалхоша.

Масала, бІаьсти ялалехьа биъ бетта лаьрхІа йола трактористий курсаш чакхйоахаргья бІаь саго. Цул совгІа классность лакхъеча курсашка деша вагІа 135 саг. Района хІара боахаме вІашагІъехкай агротехнически дешар хьехa ткъаьи пхиъ сахьата программа йола школаш. Цига хІанзлехьа массехк заняти чакхъяьннай. Кхаш леладерашта лекцеш еш колхозий толашагІа болча специалисташа, хІаьта уж школаш Іалашъяьй мел эшача методически пособешца, кхыдарашца. Цу тайпара укх Іай дийнна варгва пхи бІаь гаргга саг. Укхаза къаьстта теркам тІабахийтаб кхашка хий декха нах кийчбара, поливальщика говзал Іомаеш ва ши бІаь саг.

Іан замалахьа кхаш леладерий агротехнически говзал лакхъяра, механизатораш кийчбара лерттІа йоакхо ю дуккхача кхыча районий колхозашка, совхозашка.

Бакъда, цу доархІамерча гІулакха массанахьа йоагІача бесса терко яц. Дуккхача моттигашка хІанз а болх бе дІайолаенналц кхаш леладерий, звеньевой, бригадирий агротехнически знанеш лакхъяра школаш, сагота эшаш бола механизатораш кийчбара курсаш. ХІара шера трактористаш ца тоъаш кхашкара балхаш тІехьадувл Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхозе. Иштта хилар укх шера а. Нах из хилар бахьан долаш цхьан сменагІа мара болх банзар машинаша. Нагахьа санна ерригача тракторашa шин сменагІа болх байташ хилча кхы а 50 саг эш совхоза. Совхоза кулгалхой специалисташ, партийни организаци цІенхашта оарцагІъяла езаш гІулакх дар из. Укх Іай шоай низашца 35 тракторист кийчве везаш я совхоз. Цхьабакъда, дирекце помещени хьа ца къоастаярах занятеш хІанз а дІайолаенналц.

Кхаш леладерашта агротехнически знанеш лулга, механизатораш кийчбелга а цар классность лакхъелга а тесса лелалу «Назрановский» «Экажевский» совхозашка.

Цу доархІамерча гІулакха хайра йоакхо яц МалгІабика районе а. Укх шера трактористаш кийчбеча биъ бетта йолча курсашка шовзткъеи пхийтта саг вахийта везар района боахамий. Бакъда, царех ткъаьи итт мара вахийтавац. Классность лакхъе хьожаве везаш вар шовзткъеи итт саг, алхха «Кавказ» колхоза пхийтта саг мара хьожаваьвац цига.

Юртбоахама къахьегамхошта агротехнически знанеш ялара кхыйола а кадраш кийчъяра хайра терко яц цхьайолча кхыча районий боахамашка а. Цудухьа колхозийи совхозийи кулгалхоша, партийни организацеша лерттІа теркам тІабахийта вІаштІехьбаккха беза агротехнически дешара школай, механизатораши поливальщикаши кийчбеча курсий болх. Кхы ха дІа ца йохийташ Іалашъе еза уж мел эшачунца: помещенешца; методически пособешца, юртбоахама литератураца. Кхаш леладераштеи механизатораштеи хьеха хьожабе беза дикагІа бола специалисташ.

Вай республика къахьегамхошта керда культураш я дугеи тхьамкеи. Уж культураш кхееча боахамий кулгалхоша, партийни организацеша, специалисташа къаьстта йоакхо е еза дугеи тхьамкеи леладерашта дукхагІа агротехнически знанеш ялара, царна хьалхалаттагий опыт шергІа дІайовзийтара.

ТІехь-тІехьагІа дукхагІа хулаш латт Нохч-ГІалгІайчен кхашка болх беш йола трактораш, машинаш, комбайнаш. Бакъда, механизатораш, тоъаш ца хилар бахьан долаш цу низ болча техниках боагІача тайпара пайда эцац. Цудухьа уж тоъаш боацача колхозашкеи совхозашкеи цІенхашта теркам тІабахийта беза трактористаши комбайнераши кийчбара, цар говзал лакхъяра.

Боахамашка агрохимдешар вІаштІехьдаккхара, поливальщикаш, механизатораш кийчбара дешашка даим хьожаш хила еза парте райкомаш, районий юртбоахама производственни управленей кулгалхойи специалисташи.

Пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра а Даьхенга дукхагІа продукташ йохкара а яхье баьнаб вай республика юртбоахама къахьегамхой. Из сийлен декхар дикагІа кхоачашде вІаштІехьдаргда нагахьа санна колхозий, совхозий кхаш леладераш кІоргга агротехнически знанеш йолаш а шоай балхах дика кхеташ а хуле.

СССР Министрий Совете вІашагІкхетар

Ший болх чакхбаьккхаб РСФСР Министрий Совето Москве 7 денна вІашагІтеха хиннача юрта боахама дешаш леладеча автономни республикай Министрий Советий председателий заместителий, крайисполкомийи облисполкомийи председателий заместителий семинаро.

25-ча декабре, Кремле, СССР Министрий Совете вІашагІкхетар хилар СССР Министрий Совета Председатела нов. А. Н. Косыгина семинаре дакъа лоацаш хиннарашца.

Нов. А. Н. Косыгина даьча къамаьлаца йийцар укх гаргтарча шерашка мехка халкъа боахам дегІабоалабара керттера проблемаш.

ЧІоагІа уйла тІаяхийтай общественни къахьегама овсарле лакхъяра декхараи боахама деррига доакъошка из кхоачашдара наькъаштеи, Іилма-технически прогрессеи производительни низаш пайданагІча тайпара дІанийсдареи, 1971—1975 шерашка халкъа боахам дегІаболабареи керда пхе шера план оттаяра бе беза болх вІаштІехьбаккхареи даькъера керттера пропорцеш нийса белгалъяра дешашта.

ДІахо нов. А. Н. Косыгина дийцар юрта боахам дегІабоалабара дешаш.

Къамаьл деча хана къаьстта уйла тІаяхийтар мехка капитальни гІирсаш, хьаллара гІулакх овлангара денз тоаданза а, хІаьта иштта яйгеи кхачани промышленность дегІайоалаянза а бахача наха хоатташ долча тайп-тайпарча ассортиментерча товаращца царна кхоачамбанза а барг ца хилара.

Ший къамаьл чакхдоаллаш нов. А. Н. Косыгина дийцар дунен халкъашта юкъера гІулакхаш.

Нов. А. Н. Косыгинца цхьана вІашагІкхийттача вар КПСС ЦК Политбюро член, РСФСР Министрий Совета председатель нов. Г. И. Воронов.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

СССР Герзашцарча Низий 50 шу дизар белгалдоаккхаш, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1967 шера 26-ча декаберча Указаца «СССР Герзашцарча Низий 50 шу» яха юбилейни медаль оттаьй.

«СССР Герзашцарча Низий 50 шу» яха медаль лу маршалашта, инаралашта, адмиралашта, эпсарашта, хІаьта иштта ха яьккха баьнначул тІехьагІа гІулакх деш 1968 шера 23-ча феврале кхачачалца Советски Эскара, ТІема-Форда Флота, СССР общественни порядок лораяра Министерства бІуний, СССР Министрий Советерча паччахьалкхен кхерамзлен Комитета бІуний органий кадрашка латтача старшинашта, сержанташта, салташта, матросашта, тІема-дешара заведенешка деша багІараштеи курсанташтеи.

Лакхе балгалъяь медаль лу иштта 20 а кхы дукхагІча а шерий выслуга а йолаш бокъонца долча тІема гІулакха тІара запасе е отставке бахийтача маршалашта, инаралашта, адмиралашта, эпсарашта, ха яьккха баьнначул тІехьагІа гІулакх даьрашта, Советски Союза Турпалашта, Слава кхаь степена орденаш ейна болча наха.

«КОСМОС-197» —СИГАЛА

1967 шера 26-ча декабре Советски Союзе сигалъяхийтай аргІанара Лаьттан искусственни спутник «Космос-197».

Спутника тІа оттаьй 1962 шера 16-ча марте ТАСС-о хьакхайкаьча программага хьежжа космически аре дІахо тахка лаьрхІа йола Іилман аппаратура.

Спутник орбита тІа яьккхай укх тайпара параметраш а йолаш:

— юххьанца гобоаккха ха — 91,5 минут;

— Лаьттан тІехенна эггара дукхагІа гаьна яьннача хана (апогеера) — 505 километр;

— Лаьттан тІехенна эггара дукхагІа гаргаенача хана (перигеера) — 220 километр;

— орбита оагІора дастар — 48,5 градус.

Іилман аппаратурал совнагІа спутника тІа я: орбита элементаш нийса юстаргйола радиосистема; приборашеи Іилман аппаратурои беча балхах йола даннеш Лаьттан тІа Іочутергйола радиотелеметрически система.

Спутника тІа оттаьча аппаратуро боаррамагІа болх бу. Іочуухача информацена обработка ю координационно - вычислительни центро.

ВЛКСМ ЦК ПЛЕНУМ

26-ча декабре Москве болх дІаболабаьб ВЛКСМ ЦК Пленумо. Пленуме дувца оттадаь ши дош да: студенташха болча кагирхошта коммунистически кхетам балара вузий комсомольски организацеша беча балха хьакъеха, кагирхойи студентийи Дерригдунен федераце советски кагирхоша дакъа лацара хьакъехьа.

Пленума балха юкъе дакъа лоац КПСС ЦК министерствайи ведомствайи бехктокхамерча болхлоша, союзни республикай ЛКСМ ЦК-ай, комсомола обкомий, крайкомий секретараша, Советски Эскарен ТІема - Форда Флотеи Политуправленей комсомольски балха гІулакхашта болча помощникаша, комсомольски активисташа.

Хьалхарча дешах доклад йир ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара С. П. Павлова. Цо белгалдаьккхар, лакхерча школа комсомол ВЛКСМ денал долашагІа йола отряд хилар. Пятилетка чакхйоалаш пхи миллион сагага кхоачаш доккха хургда мехкара студентий эскар.

Доклада тІа критика ю дешара программаш сов тІехйоахача, студенчества производственни практика, быт, салаІар во вІаштІехьдоахача цхьацайолча вузий администрацена. ВЛКСМ цхьацайолча комитеташеи общественни Іилмай кафедрашеи кхоачамболлаш йоакхо яц общественни Іилмаш Іомаделга кагийча наьхеи мехкарийи мировоззрени вІаштІехьъяккхарца органически дувзалуш хилийтара.

Юбилейни шеро, белгалдаьккхар докладчика, студенчества патриотически уйлай низ бола талгІи хьоайир. Сийлахь - боккхача Октябра 50 шу дизара шІерагІа йолча бІаь эзар студенчески гІишлошъерий отрядо аьхки болх бир мехка лоархІамегІара керда гІирсаш хьалдеча. ДоккхагІа долча ноахалий революционни, тІема, къахьегама сийлен моттигашка гІолла походаш елга тІанийцар шоашта Москвани Ленинградеи, Минска а Одесса а, Воронежеи дуккхаьа кхыча городийи вузаша.

С. П. Павлова дийцар турпалерча вьетнамски халкъацарча, Іарбий мехкий халкъашцарча, Греце демократашцарча, Азе, Африка, Латински Америка империализмана, колониализмана, реакцена духьала къовсам лоаттабеш мел барашцарча советски студентий солидарноста уйлах.

Вай мехка цаІи ахи миллион студент-комсомолец ва. Вузовски вахара цхьаккха а лоархІамера проблема къоастаюлургьяц комсомоло дакъа лоацаш ца хилча. Вахаро дІадех институтски комсомоле идеологически организаторски балха боарам лакхбелга. Эстетически кхетам балара, студенчески общежитей вахара, вузовски кагирхой спорти тІема - технически кийчои дегІакхувлара дешаш — дуккха дешаш оттадаь Пленуме дакъа лоацараша дувцийта.

Докладах яьча пренешка къамаьлаш даьраша шоай уйла тІаерзайир лакхерча школа шоай тайпарча хьалашка Союзеи цун активистийи гІулакхаш эргадаьха тоадара декхарашта. (ТАСС).

СовгІаташ даькъала хилда шун, Іалама низ эшабьраш!

«ГРОЗНЕФТЬ» ОБЪЕДИНЕНЕ «ГОРСКНЕФТЬ» МЕХКДАЬТТА ПРОМЫСЛОВИ УПРАВЛЕНЕ ЭЛЬДАРОВО—№ 58 ЙОЛЧА СКВАЖИНЕ ЯЬННА ЦІИ ЙОАЕШИ АРАЕТТА КІЕЖ СОЦАЕШИ БЕЛГАЛБАЬННАЧА БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«Грознефть» объединене «Горскнефть» мехкдаьтта промыслови управлене Эльдарово — № 58 йолча скважине яьнна цІи йоаеши араетта кІеж соцаеши къонахчал долаш хиларах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Андриянов Василий Владимировича—«Грознефта» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене автотранспортни контора бульдозериста.

Багашев Аюба Дашуна — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра министра заместителa.

Банамарчук Дмитрий Михайловича — Азербайджански ССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене слесара.

Витрин Петр Филипповича — Азербайджански ССР общественни порядок лораяра министерства пожарни хан управлене слесара.

Воронцов Василий Григорьевича—Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 3 йолча специализированни военизированни пожарни даькъа отделене командира.

Гайсултанов Махьмада Зияудина — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 17 йолча профессиональни пожарни даькъа отделене командира.

Гедиев Оалхазара — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 6 йолча военизированни пожарни даькъа шофера.

Гераськин Анатолий Андреевича — «Главнефтемонтажа» № 7 йолча треста Грозненски монтажни специализированни управлене слесарий-монтажникий бригадира.

Грачев Виктор Ивановича—«Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене автотранспортни контора бульдозериста.

Гулидова Раиса Ивановнайна — «Главнефтемонтажа» № 7 йолча треста Грозненски монтажни специализированни управлене электросварщицана.

Добек-Новаковский Виталий Эдуардовича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене воккхагІча инженера.

Жидаев Николай Ивановича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене № 17 йолча профессиональни пожарни даькъа начальника.

Зайцев Борис Николаевича—«Главнефтемонтажа» № 7 йолча треста Грозненски монтажни специализированни управлене участка начальника.

Земской Михаил Измайловича — СССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан керттерча управлене начальника заместителa.

Кафаров Рафаэль Мехти-Оглы — Азербайджански ССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене штаба тыла начальника.

Кибалко Иван Тимофеевича — «Грознефть» объединене «Грознефтеразведка» треста вышкомонтажни контора воккхагІча прораба.

Конорев Михаил Степановича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 6 йолча военизированни пожарни даькъа отделене командира.

Корниенко Михаил Петровича — «Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене автотранспортни контора машинист - подъемника.

Коробов Владимир Ильича—«Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене автотранспортни контора бульдозериста.

Коцарев Виктор Кирилловича — Грозненски гарнизона эпсара.

Лукьянов Владимир Кирилловича—«Грознефть» объединене «Горскнефть» мехкдаьтта промыслови управлене газоэлектросварщика.

Магомадов Абубакара Лаьчийна — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 8 йолча военизированни пожарни даькъа инструктора.

Махмудхаджиев Баудина Вахийна — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 11 йолча профессиональни пожарни даькъа шофера.

Мельников Александр Яковлевича — Къилбаседа-Кавказски промышленни района Грозненски военизированни горногазоспасательни отряда отделене командира.

Миронов Борис Антоновича — Азербайджански ССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене дІаматІча Іилман болхлоса.

Музалевский Анатолий Григорьевича — «Главнефтемонтажа» № 7 йолча треста Грозненски монтажни специализированни управлене электросварщика.

Назаренко Анатолий Александровича — «Южгазпроводстрой» треста № 1 йолча гІишлошъяра управлене электросварщика.

Павлюченко Павел Александровича — «Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене автотранспортни контора промывочни агрегата машиниста.

Полубояров Михаил Дмитриевича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 5 йолча специализированни военизированни пожарни даькъа караула начальника.

Потихонин Валентин Ивановича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 2 йолча специализированни военизированни пожарни даькъа отделене командира.

Пристинский Семен Ивановича — «Главнефтемонтажа» № 7 йолча треста Грозненски монтажни специализированни управлене слесара-монтажника.

Рудиков Борис Евгеньевича — «Южгазпроводстрой» треста № 4 йолча гІишлошъяра — монтажни управлене электросварщика.

Сазонов Николай Петровича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 9 йолча военизированни пожарни даькъа отделене командира.

Самохвалов Иван Максимовича — «Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене бурув деттача контора вышкомонтажника-сварщика.

Сигаев Николай Ивановича — «Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене бурув деттача контора вышкомонтажника.

Старицкий Николай Никифоровича — «Грознефть» объединене «Грознефтеразведка» треста автотранспортни контора транспортни парка воккхагІча механика.

Скрылев Иван Константиновича — «Грознефть» объединене «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене автотранспортни контора крановщика.

Сорокин Александр Израиловича—Азербайджански ССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене Іилман болхлочоа.

Сомов Виталий Петровича — Азербайджански ССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене начальника заместителa.

Тарасов Виталий Алексеевича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене оперативни дежурнена.

Тележинский Виктор Ивановича — Грозненски гарнизона эпсара.

Тимощенко Иван Григорьевича — Къилбаседа-Кавказски промышленни района Грозненски военизированни горногазоспасательни отряда отделене командира.

Ткаченко Константин Владимировича — Азербайджански ССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене начальника.

Ушатов Виктор Ивановича—Къилбаседа - Кавказски промышленни района Грозненски военизированни горногазоспасательни отряда отделене командира.

Цыганов Иван Алексеевича—Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства № 9 йолча военизированни пожарни даькъа инструктора помощника.

Чугунов Владимир Александровича — Волгоградски области общественни порядок лораяра управлене пожарни хан управлене начальника заместителa.

Шаповал Александр Леонидовича—«Главнефтемонтажа» № 7 йолча треста Грозненски монтажни специализированни уравлене слесара-монтажника.

Щербино Анатолий Васильевича — Нохч-ГІалгІай АССР общественни порядок лораяра Министерства пожарни хан управлене начальника.

Эдильсултанов Пашийна — «Грознефть» объединене «Грознефтеразведка» треста слесара-трубопроводчика.

Яценко Анатолий Васильевича — «Южгазпроводстрой» треста № 1 йолча гІишлошъяра управлене участка начальника.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **И. АЛМАЗОВ.**
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Г. СКЛОКИН.**

гор. Грозный.
1967 шера 26 декабрь.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

Коммунистий дика гIулакхаш

Укх шера тха совхоза коллектива доккхий толамаш даьхад баьцадаарапи хьайбай продукташ йоахача. Боахама кхаанка дикка хьийкъад ха бола ялат, шекара свекла, хьажкIа.

Хаотiама хьалаш хала хиннадале а тхоца карагIдаьннад ханнахьеи ца йоабеши кхебаь хьувкъам чуэца. Из бахьан долаш кхоачанйир баьцадаарий продукташ йохкара шера план.

ХIанз тха болхлой боахк тIадоагIача шера хьувкъама лард йоллаш.

Цхьадола толамаш даьхад тха совхоза хьайбаш леладечаша а. Ханал хьалха кхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх дохкара шера план, ишта тIехкхоачашъяьй шура яккхара цхьайтта бетта план а. Расчеташа хьахьокхачох боккха пайда лургба боахама доакъоша.

Тха боахама экономика чIоагIъеча а дегIайоалаеча а хьинаре дакъа лоац коммунисташа. Къаьстта теркам тIаухийт оаха лохера производственни звеньяи парте членашна чIоагIъяра, кадчаш хьахаржаран уж дIа-хьа ийсъяран. Производства лоархIамера участкашка дIанийсбаьб оаха коммунисташ.

Совхоза партийни организаце мугIарашка 80 коммунист ва. Массайолча отделашка я юххьанцарча партийни организацей бокъо йола цехови партийни организацеш. Цар боккха болх чакхбоаккх отделеней коллективаш шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара оарцагIйоахаш.

Укх тIеххьарча хана юххьанцарча партийни организацешка хиннa отчеташи хоржамаши чакхдаьнначул тIехьагIа холуш айбеннаб коммунистий лоархIам. Цун керттерча бахьанех цаI да коммунисташта кулгалдеш инициативеи йоккха авторитети йола, дика организатораш шоаш болга хьахьекха новкъостий латтар. Царех ба, масала, къона специалист вхьоадагIча отделене агроном Ж. Алимсултанов. 4-ча отделене партийни организацена керте латта агроном Тайсумов. Къаьстта ала безам ба 3-гIча отделене парторганизацена керте латтача бешамаш лелаеча бригада бригадирах Радуев Зяудинах.

Укх шера шекара свекла кхееш йолча звенона кулгалде эшаш вар дика организатор. Шийн керттера болх беш, мукъа ха йоацаше а коммунист Радуев шекара свекла лелаеча бригадана керте эттар. 20 гектар йолча майдан тIа звенос дика хьувкъам кхебир. Коммуниста Радуева дикача хьокхама тIехьабаьлар коммунисташ а парте мугIарашка боацараш а. Из маьхера технически культура кхетра яьржача яхьа юкъебахар Б. Хадаев, Ж. Зарущева, А. Азимов. Производстве хьалхалаттачар хьокхамах дуккхача звеньяша кхейир шекара свекла. Эггара боккхагIа хьувкъам чуийцар А. Визиев управляющи волча отделене. 350 гектар йолча майдан хIара гектара тIара чуера цар мерзача овлай 300 центнер. Шера планах 14470 тонн свекла дIаяла езача совхоза дIаелар 17000 тонн. Тхьамкий лист кхееш дикагIа толамаш даьхад 4-гIча отделене коллективо. Планах хIара гектара тIара 10 центнер чуэпа езача чуийцай 15 центнер тхьамкий лист.

Совхоза партийни организаце цахаддаш теркам тIаухийт производстве хьалхалаттарашa Iоаяь толашагIйола опыт шерра дIайоаржаяра а из производствана юкъейоалаяра а. Из гIулакх кхоачашдара хан-ханнахьа семинараш ю оаха.

Укх тIеххьарча хана совхоза парткомо боккха теркам тIаухийт партийни собранеш лерттIа чакхъяхара дешашта. Оаха дика кхетаду коммунистий вахаре уж боккха лоархIам болаш йолга, царна кхетам балара боккъонца йола школаш уж йолга. Цу собраней повестка тIа дувца увттаду совхоза вахара эггара лоархIамера деш. Уж кийчдеш шерра юкъеуза беррига коммунисташ. Цулухьа чулоацам болаши дуккхача коммунисташа дакъа лоацаш чакхъювл уж. Дукха ха йоацаш хиннача партсобране йийцар 5-гIча отделене цехови парторганизаце секретара З. Радуева доклад. Из хетаьлр коммунистий авангардни лоархIама. Парторганизаце чубоагIача 18 коммунистех дукхагIбараша дакъа лаьцар шоай вожака ль доклад ювцача прениешка. Чулоацам болаши цIенхашттаи къамаьл хилар партийни собране. Коммунистий авангардни лоархIам лакхбара даназ даргдоаца гIулакх да хIара коммуниста производстве ше къахьегача моллагIча участке дика болх бар, новкъосташта хьокхам телар. Коммуниста сий дола цIи лакха лелаеш хила веза парте хIара член. Цун гIулакхашка хьежжа бу цун мах. Цу партсобране хиннача къамаьлах дукха ха ялалехьа холуш пайда баьлар. Хинна хувцамаш гуш да: производства гIулакхашта еш йола вплини айепнай, тоабелар политинформаторийи агитаторийи болх, чIоагIъелар къахьегама дисциплина.

Партийни болх чоалханеи йоккха искусство езапи болх ба. Цу балха пхьаь цаI лакъа дий а теркам тIаахийта ца безаш. Ишта мара вIаштIехьдаргдац хьалхашка латта декхараш кхоачашде.

А. МАНАЕВ,
Шаьла района «Автуринский» яхача совхоза партнома секретарь.

КЕРДА БУРОВОЙ

Кердадарий кепайоазон Агентства шийн читателашта арайоанкх «Наука и жизнь» яхача журнала декабрьски номер тIа кепатеха араяьнна «Керда буровой» яха информаци.

«Гипронефтемаш» яхача института (Москва) Iилман болхлой группо производственникашца цхьанa къа а хьегаш хьаяьй мехкдаьттеи гази лахара а эксплуатаци яра а 2800 метр кIоарга скважинаш яха йиш хулийташ йола буровой установка.

Къаьст-къаьста блокаш а йолаш, металлически турбаех вIашагIъелла шовзткъа метр лакха вышка бурув тохача кхыча моттиге лоацача хана дIакховчае йиш йолаш я тяжеловозашца, грузовой автомобилашца е вертолеташца.

Бурув деттача кердача установка чу оттаяьча агрегаташтеи механизмаштеи юкъе я оста забой чу Iочуэхийтара болх автоматически регулятора тIахьожамах беш йола одновальни лебедка. Бурув деттеи скважина оагIоща уттаюи турбаш машинии дIоагIашца хьахьувзаярaи тIехьувзаярaи оттаяьй къаьстта гIонна йола лебедка. Нагахьа санна эшаш хилча кхаь тоннага кхаччалца деза мухьаш тIакхухьаш а хьалъийдеш а из я.

Бурув деттачара мархкал сихеи дикеи кийчбеш а бурув тохаш хьалийлхача кхертIой йистех из цIенбеш а, хIаьта ишта шовзткъе итт кубически метра боараме даим цун запас лоаттаеш а йола къаьстта шийн тайпара устройство я кердача буровой установка.

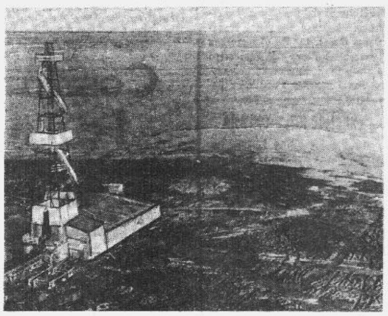
1.350 говра низ болаш йолча йоккхача дизело - гидравлически приводо Iалашду низ болча бурувдеттача шин насосо болх белга, йиш хулийт эшшача тайпара сиха бурув деттача турбай колонне атта хьалъайе. Из айяра сухал тайжжа хувцилга Iалашду секциони цепной редуктор яхаш цIи йолча механизмо.

Кердача советски буровой установка чу оттаьча цу ерригача дикача машинашеи механизмашеи из дIаоттаю турбинни роторнии бурув детта лаьрхIача, дунен тIа дикагIа йолча машиний мугIаре.

(АПН).

ЧУКОТКА МЕХКДАЬТТА

Кхо эзар метр кIоарга лаьттах чугIоргъя советски мехкдаьттахоша Чукотке бурув теха йоаккхаш латта скважина. Дерригa а цхьа шу хьалхагIа мара доацаш уккхаза, мехка гаьнарча КъилбаседенМалхбоалене, хьалъе йолайир мехкдаьттахой поселок. Геологашта гучадаьннaчох, йоккхий запасаш йолаш дола мехкдаьтта Чукотка массе миIинге кхоачаргда, Камчатке, Якуте гIоргда. ХIанз мехкдаьтта скважина цхьа эзар метр яьккха а баьина, шоллагIа эзар метраш яха болабеннаб бурувдеттараш.

СУРТА ТIА: чукотски тундрера бурув детта вышка.

Б. Коробейникова сурт.
(АПН).

КЪАХЬЕГАМ ОВСАРЕГIА ХИЛИЙТАРА

ХIанз, боахама реформа хьалашка Iилмеи технически прогресси дегIаухача хана, саггота данза даргдоацаш а чIоагIа пайдане а да къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхар (НОТ).

Къахьегамах боала пайда дукхагIа хилийтара из вIаштIехьбоаккхилга планах тоадеш йола, къахьегама хьалаш, Iилманеи техниканеи карагIдаьннараш, хьалхалатта опыт бокъонца Iомаяра ларда тIа латта система, инженерии экономическии лоархIамаш эш.

НОТ-а гIулакха боккха болх бу «Сунжанефть» НПУ. Къаьстта беркате хилар шоллагIа ах шу. Из белгалдаьннад Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара мероприятеш кийчъяреи юкъеяхьареи даькъе предприятейи цехийи инициатива дIахо дегIаярца. Цунна новкъостал даьд НОТ-а пропаганда дукхагIа яро, НОТ-а планаш кийчъечеи юкъекхухьачеи хьинаре дакъа лоацаш болча болхлошта материальни стимул хилийтаро. «Сунжанефть» мехкдаьтта-промыслови управлене балха кердача хьалашка къахьегами производствои эргаьккха тоаяра даькъера производства кулгалхой, гIулакхерча наьха бехктокхам лакхбарои цар материальни безам совбаккхарои.

«Сунжанефть» НПУ а бурув деттача Карабулакски конторе а НОТ-а ши группа вIашагIъеллай (хIара группе 17—20 сага волаш). Группана юкъеболх отделий беррига начальникаш, дикагIа бола инженераш, производства новатораш. НОТ-а бригадаш вIашагIъехкай цехашкеи участкашкеи (6—7 саг). «Сунжанефть» НПУ хIара цехеи бурув деттача контореи оттаяьй къахьегами производствои вIаштIехьъяккхара дешаш къоастадара тIаерзаяь НОТ-а комплексни планаш.

НОТ-а творчески группашеи бригадашеи чакхбаьккха болх бахьан долаш укх шера кийчъяьй НОТ-а комплексни планаш — цехашка пхиъ бурув деттача Карабулакски конторе цаIи. Ерригаш а тIехьа лаьрхIача НОТ-а планашта юкъейихьай 200 эзар совгIа сома экономически эффект йола 125 мероприяти.

НОТ-а даькъе оттаяь мероприятеш чакхъяхара планага хьежжа укх шера цхьайтта бетта юкъейихьай 125 эзар совгIа сом ахча кходаь йола 90 гаргга мероприяти. Цу ханна къахьегама овсарле лакхъяра план мехкдаьттеи гази доахача 103 процент кхоачашъяьй, хIаьта бурув тохача — 113 процент.

НОТ толаме юкъекхахьара эша керттера хьал да творчески коллективашка чуэзача дуккхача болхлоша цу гIулакха юкъе хIара деннеи хьинареи дакъа лоацилга. Цу гIулакха «Сунжанефть» мехкдаьтта - промыслови управлене НОТ-а Совето НПУ ерригача цехийи бурув деттача Карабулакски контораи коллективашка дIайийкъай къахьегами производствои Iилман ларда тIа вIаштIехьъяхара керттерча лостамашта хетадаь дуккха хаттараш тIадола эзар совгIа анкет. НОТ-овсеи болам дегIабара аьттув боаккхаш дола гIулакх хилар конкурсе котбаьннарашта премеш а телаш «НОТ-а план дикагIа оттаяраи юбилейни ди хьатIакхачалехьа из юкъеяхьараи» управлене гIолла дIакхайкаяьча конкурсе а НОТ-а планаш дикагIа оттаяраи юкъеяхьараи укх шера 1-ча июле дена 31-ча декабре кхаччалца кхайкаяьча отраслеви хьажаре - конкурсе а бурув деттача контораи мехкдаьтта управлене цехийи коллективаша дакъа лацарах.

Хьажар-конкурс кхайкаьчул тIехьагIа болхлошкара, инженерашкара, техникашкара, гIулакхерча нахагара кхы а 35 предложени кхаьчар хьалхагIа кийчъяь хиннача НОТ-а мероприятеел совгIа.

Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоаккхилга эргадаьккхатоадара даькъе болхлой, инженерий, техникий инициатива дегIакхувларг йолча керттерча хьалех цаI да НОТ-а пропаганда яра лерттIа система вIашагIйоллилга.

Цу гIулакха болхлошта-новаторашта, инженерашта, техникашта, гIулакхерча наха юкъе шерра болх бу НОТ-а чулоацами декхараши дIадовзийташ, НОТ-а маIанахи из лерраг Iа чакхъяхарахи лаьца. НОТ-ах йола материалаш кепаетт «Знамя труда» яхача районни газета тIа. «Сунжанефть» НПУ Iилма - технически общества дуккхача тиражах араювлача листока тIа. Ноябрь бетта денз кийчъе йолаяьй «Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхар дукхьа» яха стенд. Предприятейи цехийи кулгалхошта, инженерно-технически болхлоштеи гIулакхерча нахаи лаьрхIа вIашагIъеллай хIара денна болх бу семинар. ХIанале массехк занятни яьй цу семинаре.

Къахьегам вIаштIехьбоаккхилга тоадара даькъе болхлой инициатива дегIакхувлара чIоагIа лоархIаме я социалистически яхь. Цунца дувзаденна пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра управлене коллективо тIаийцача социалистически декхарий керттера дакъа да НОТ-ах лаьца чакхйоаха цхьайола, лоархIамера мероприятеш, хIаьта къахьегам вIаштIехьбаккхар — бригадай, цехий, участкай коллективай яхьа итогаш ечеи производственни гIулакхий мах бечеи хана керттерча хьокхамех цаI.

1968 шерарча коллективни договора тIа ишта белгалдергда къахьегам вIаштIехьбаккхара прогрессивни формаши методаши юкъекхахьара даькъе администраци промыслови комитетои цхьана тIаийца декхараш.

Дикка лакхлу къахьегам эргаьккха тоабара дешаш къоастадара даькъе массаза а болх беча производственни совещаней лоархIам. Масала, укх шера 10-ча ноябре хиннача массаза а болх беча производственни совещане кIоарггеи цIенхашттаи дийцар НПУ цехашкарчеи предприятешкарчеи кхерамзлеи техникагарча хьалахи из тоадара де дезарехи дола дош.

Производства эффективности къахьегама овсарлеи дIахо лакхъяр духьа чIоагIа технически кийчо яра, производство вIаштIехьйоакхилгеи предприятена доал делгеи дIахо эргадаьккха тоадара ларда тIа латта НОТ-а комплексни план оттаеш я «Сунжанефть» НПУ. Цу плана лард хургья мехкдаьтта доахача промышленносте къахьегам вIаштIехьбаккхара къаьстта пайдана дола гIулакхаш дIахо шерра производствана юкъекхахьара тIаерзаяьча мероприятей комплекс.

Укхаза теркалде деза технологически процесс цахаддаш хилар, промышленни объекташ керттерча базашта тоъал гаьна хилар. Цунна дувзаденна боккхача лоархIаме да производственни объекташта комплексни автоматизаци телемеханизации яр. ЦхьоалагIча мехкдаьтта промыслерча гази мехкдаьттеи доахача групповой 8 установках йиънена автоматизаци яьй, цхьаькха е йолаеш а я.

Уж мероприятеш чакхъяхаро дикка тоаду скважинашка гIулакх деш болча болхлой къахьегама хьалаши из вIаштIехьбоаккхилгеи, технологически процессаш тешнаме чакхйоахилга Iалашду, къахьегама овсарле лакхъю.

«АГУ-3» (автоматически групповой установкаш) яхача ВНИКАнефтегаза Краснодарски филиала системагIа 1968 шера кхы а автоматизаци е лерхI групповой шин установкана, тIоапашка даллени лакха лоаттаяра автоматизаци ергъя водонасосни йиъ станцена, чакхйоахаргъя дукха кхьйола мероприятеш.

Къаьстта уйла тIайохийт вышкомонтажни балхаш деча сетевой планированеи управленеи методаш лелаяра.

Сетевой графиках итт буровой хьалъяьй укх шера бурув деттача Карабулакски конторе, производственни цикл лоацъяра чотах 65 эзар сом ахча а кходеш. Из метод юкъейоалаяро йиш хилийтай бригадай звеноштa специализаци нийсагIа е, операцеш леррагIа чакхйоахилга вIаштIехьдаккха а цар ха лоацъяра пайданагIа дола гIулакхаш чакхдаха а, оборудовани дикагIа вIашагIйоллеи зехьа йовш йола ха геттара лоацъеи. 1968 шера ишта сетевой графиках хьалъергъя еррига буровойш.

ЧIоагIа теркалдеш да къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхаро дIадехараш бокъонца теркал ца а деш хьалъяьча буровойшка къахьегам вIаштIехьбоаккхача нийсденна цIенхашттара кхоачамбоацараш. Уж да бурув деттача Карабулакски конторе а. Буровой бригадашка къахьегам вIаштIехьбоаккхилга тоадар духьа бурув деттача контора НОТ-а творчески бригадо лаьрхIад «буровой бригада» балха моттигана НОТ-а типовой план оттае, бригада доакъошта юкъе декхараш дикагIа дIа-юха декъилга теркал а деш.

НОТ-а лоархIаме дакъа да квалифицированни кадраш кийчъяри цар говзал лакхъяри. «Грознефть» объединене дешара-курсови комбинате укх шера болхлошка дешийтаро, говзал лакхъю курсаш яхаро, болхлошта шоллагIа смежни профессеш Iомаяро йиш хилийтар 412 болхлочун квалификаци лакхъе (планах 380 болхлочун квалификаци лакхъе лаьрхIа хиннача).

Цхьабакъда, белгалдаьккха деза, Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоаккхилга тоадара балха юкъе «Сунжанефть» НПУ хIанзалца хьадаьр хьалхара юхьиг мара ца хилар. Бизза пайда ийца даьинадац хIанз а дерригача кхоачамех, торонех. Цу даькъе хIанзчул тIехьагIа а дукха къахьега деза.

А. БАКАЛЮК.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ХЬИНАР АЙДЕШ

Коммунизм хьалъеча боккхача лоархIаме ба КПСС бу теоретически болх, марксизма-ленинизма идеяшта шерра пропаганда еш а къахьегамхошта идейно - политически кхетам балара а юххьанцарча партийни организацеша бу беррига практически болх.

ХIанз сецна чIоагIъенна дIаэттай партийни образоване система керттера кхо звено: юххьанцара политически школа (юххьанцара звено), марксизма-ленинизма лардий школа (юкъера звено), проблемни семинараш, теоретически семинараш, сайрийнара марксизма-ленинизма университет.

Октябрьски районе болх беш я 12 юххьанцара политически школа, 64 марксизма-ленинизма лардий школа, 55 семинарски группа. Цу тIеххьарчарех 20 вIашагIтехай КПСС истори, политически экономи, марксистско - ленински философи, Iилман коммунизм, Iилман атеизм Iомаяра районни лекторешка, нежан - городской лекторешка. Беррига а 3400 саг чулацан партийни дешара, царех 810 ойле воаца активист а волаш. Цхьаьнее болча коммунисташта 2 популярни лектори йиллай, цига еш дунен коммунистически болама а СССР арахьарна политика а хIанзарча хана лоархIамегIа йолча проблемай хьакъехьара лекцеш.

№ 34 йолча школе Iилман коммунизма лекторе №№ 5, 23, 28, 34 йолча школашка деша багIараша укх темах йола лекци йийшай № 28 йолча юкъерча школа директора нов. В. Д. Изюмске. № 46 йолча юкъерча школерча лекторе цу темах йола лекци йийшай школа директора нов. В. В. Храмова а. Тема чуэ кхетаергйолча формах вIаштIехьъяьккха а кхувш йоагIа тIехье коммунистически кхетамца кхеяра декхарашца айхха ювзаялийта а яр.

Дика вIаштIехьъяьнна а боаггIаш болча идейно-политически бoараме а чакхъювл Iилма-атеизма лекторешкара занятеш № 39 йолча школе (пропагандист Ш. М. Магомадов), № 53 йолча школе (пропагандист Д. Ю. Мачигов), городской санитарно-эпидемически станце (пропагандист Е. А. Романова).

Философе хьакъехьара занятеш ю парте райкома политически просвещене кабинетерча лекторе. Цига дешаш я района предприятейи организацейи 8 семинарски группа. ЛадувгIарий къаьстта а боккха теркам тIабодаш хилар технически Iилмай кандидата Ш. М. Смотрина йийша укх темах йола лекци: «Философи Iилма махиллара. Философе керттера дош».

Занятеш деша багIарий теркам а безам а чIоагIа шоашта тIаIерзабеш чакхйоах Грозненски наькъа дистанцерча марксизма-ленинизма лардий школа пропагандиста нов. М. Н. Локтева, Грозный станце — нов. И. Ф. Сергеева, вагонни депо — нов. В. П. Поляпова, локомотивни депо — нн. В. Н. Ракитскеи Н. П. Лучнойси, электромеханически заводе—Г. В. Рогожина, дуккхача кхычар. Цудухьа дизза хила мадоаггIа да нов. И. Ф. Сергеева кулгалдеча кхоалагIча шера дешача марксизма-ленинизма лардий школера дуккха а деша багIараш коммунистически къахьегама ударникаш, рационализатораш, хьинаера политинформатораш а агитатораш а хилар.

Районе доккха сий деш ба пропагандистски балха йоккха опыт а йолаш, занятеш безам тIагIоргболча тайпара, кIоаргга идейни чакхйоаха пропагандисташ нн. Булатова, Осокина, Слижевская, дуккха а кхыбараш.

ГIалвугаш да районе пропагандисташ лакхера образовани йолча, йоккха вахара опыт а дика методически кийчо а йолча коммунисташта юкъера къестабеш хилар.

Шийн аргIанна парте райкомо а лакхдаьд пропагандистски кадрашкара хьадехараш, царна кулгалдара стиль а методаш а дикагIа тоаяьй, дикагIчар пропагандистски опыт дIайоаржаю. Шийн хан-ханнахьа чакхйоахача семинарашка дукхагIа теркам тIаахийта баьннаб политически занятеш чакхъяхара методикана, занятеш кийчъяра а чакхъяхара а опыт вIаший дIа-са йовзийтара. Коммунистий политически дешареи пропагандисташиарча балхеи дешаш халланза шийн хан-ханнахьа дувц парте райкома бюро заседанешка а юххьанцарча партийни организацешка а.

Цу дерригене а хобаллал айбаьб чакхйоахача политически занятей организационни а идейни а боарам, пхе шера план ханал хьалха, 1970 шера 7 ноябрь тIакхоачаш кхоачашъяра, Владимир Ильич Ленин ваьча дийнахьа денз 100 шу дизара баха мабоаггIа накъабахара района къахьегамхой оарцагIбоах.

Т. ЗИНОВЬЕВ,
НПСС Октябрьски райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

ДОМНА-ВАМПАЛ

СССР баьде беcаш долча металлай Министерства технически решенеш чIоагIъяьй цIенача металла 3000 кубически метр чу а хошаш, дунен тIа эггара йоккхагIа йола доменни пишк хьае проект оттаяра. Уж тайпа домнаш 1969 шера хьалъе лерхI Криворожски Малхбузен-ОибарегIени металлургически заводашка.

— ХIанзалца дунен тIа эггара йоккхагIа яр цIенача металла 2700 кубометр чухошаш йола. Советски Iаьдала 50 шу дузача хана Ленина цIерагIча Криворожски металлургически заводе болх бе йолаялийта доменни пишк, — йоах металлургически заводашта проекташ уттаеча Украински института доменни отдела начальника Марк Кутнера. — Дуккха металл чухошаш йолча домнашта Советски Союзе эксплуатаци яро хьахьекхар, кхы а йоккхагIа пишкаш хьалъяр гIойленагIа хилар.

Iалама газаца болх беш хургья керда пишк. Кислород доаллача цIера ала температура 1200 градус хургья, хIаьта калашникашта кIалхара тIехйола давлени — 2,5 атмосфер. Ала лакха температура йолаш хилийтар духьа фу дIахдергий оагIош динасови огнеупорех доттаргда. Контрольни-буставма приборашеи Iилма-тохкама аппаратуреи Iалашдергда пишка йIовхала боарамаш автоматически нийсдергда.

Цу тайпарча домно шера ши миллион тонн совгIа чон лургда, вешта аьлча, 2700 кубически метр металл чухошаш йолча пишкочул 500 эзар тонн дукхагIа. Хьабоалача пайданга диллача чон даккхара хьалдеча гIирсашка дIадодар а из арахецарга дIабода мах а лохбу. Иззамо йолча домнаца нийсйича, цу тайпарча пишка эксплуатаци ярах кходу ахча шера цаIи ахи миллион сом гаргга хургда.

(АПН).

ВАХАР ХОЗДЕШ

ДИКАЧА НАХАХ

Шовзткъеи пхиъ шу мара даьнна вац из. Бакъда, керта тIара чеж лотувца кхаьлача санна да. Из вувца хьоавича уллув къахьегача новкъосташа лоацца оал «тха Иванович». Дег тIара лоагIаш боккхача безамца оал уж ши дош, холу йоккха йIовхал цар чулоацилга. Ишта наха юкъе шийн сий даккха атта дац, даим из лакха лоаттаде эш дIайха дола дог, вахар хоздеш дола гIулакхаш. Из дерригa шийх доаллаш ва коммунист Шульгин Александр Иванович.

Ткъо шу совгIа да Александр Иванович «Металлист» яхача завода механически цехе болх беш вола. БIаргашта дукха хIама дайнача, халонаш а оаттонаш а лайнача къоначa слесара шийн низ а хьинар а кходацар хьамсарча завода производстве дегIайоалаяра шийн говзал лакх а еш производственни заданеш кхоачашъяра. Цу хана атта дацар шийн балха толам баккха, тIадилла декхар лерттIа кхоачашде.

ТIом сена дукха ха яцар. Массанахьа гуш яр къизача шерий лар.

Тоъацар эггара хьалха эшаш дола хIама. Геттара во яр завода еш йола материальни Iалашо, болхлой вIаштIехьдалацар денна нормаш кхоачашъе. Цудухьа лоха бар къахьегама беш бола мах. Из бахьан долаш дукха моттигаш нийслора заводера болхлой дIабувлаш. Бакъда, дукхагIболча чаха дика кхетадора уж халонаш цхьан юкъах мара хургйоацилга. ТIемо яь човнаш ерзае мохк болабенна дукха ха яцар. ДIаухар деноиш, холуш дегIайоагIар завода, цун коллективо доахача хьалхарча толамашта дог гIоздоаккхар кхы а дикагIа къахьега. Александр Ивановича а из санна болчар а шоаш арахеца продукци чоалхане еце а дика кхетадора мел чIоагIа наха из эш. Цу халача хана тоъаш дацар хьастамаш, менгеш, кхы дукха дар а. ХIаьта из продукци арахецаш яр завода коллектив. Цудухьа боккхача бехктокхамца кхоачашдора цо шийна хьалхашка латта декхараш, дукха къахьегар производства торонех пайда эцара, продукци дукхагIа арахецара. Даим хьалхарча мугIарашка коммунисташ бар, уллув къахьегача новкъосташта шоашкара хьокхам телаш керда толамаш доахар.

Цкъа заводе дера юртбоахама къахьегамхой заказ. Лоацача хана макха боаккха нохараш арахеца декхарийла бир металлисташ. Бакъда, чоалхане йоацаш из продукци яле а дукха къахьега нийзар цар из хьаеш, хIана аьлча кIезиггдукха хувца езаш яр производства процесс, хIаьта из шийн аргIанара Iаткъаргдолаш дар завода плана. Ишта из дале а коллективо дика кхетадора мел боккха лоархIам болаш да шоашта тIадилла декхар. Лоацача хана из кхоачашде вIаштIехьдаьлар. Из заказ кхоачашдеча хьинаре дакъа лаьцар Александр Ивановича, цун новкъостaша слесараша-металлисташа. Цу тайпара масалаш дукха юаладе мегаргдар. Металлистий производственни вахаре традиции хинна дIаэттад коллектива гIулакхаш дикагIа делийтара цахаддаш йоакхо елга, вIаший новкъостал делга. Из ше-шегIа хьахиннадац. Цу дикача гIулакха лард еллар эггара хьалха бригада кулгалхо Шульгин Александр Иванович ва.

Верригаш ялх саг ва коммунист керте латтача бригаде. Царех дукхагIбарех «кадровикаш» аьле оал. Цар хIаране стаж иттпхийтта шу я. Цу юкъах йоккха опыт Iоаяьй цар, из камаьрша дIа а лу, шерра йовза а йовзийт, производства юкъе из йоалаяра денна теркам тIаухийт. Бригада членах Гладилин Яковах хIанз «слесарни гIулакхий мастер» аьле оал. Кулгий йоккхача говзалца, кердадар, толашагIдар шид балха юкъе доаладе гIерташ из воландаь йоаккх цунах из цIи. Бригада членашта дика дагайоагIа Яков духхьашха болх бе вена ха. Пхийтта шу даланза вар из. Слесара ученикалла хьайицар металлистий говзал караерзае боккха безам бола кхувш воагIа зIамига саг. Хьалхарча деношка денз ше хержача специальноста къайленаш йовза гIерташ, тIадилла моллагIа хIама шийна мамогга кхоачашде гIерташ из хилар бахьан долаш везавелар из бригада членашта. Бакъда, цхьа ха яьнначул тIехьагIа бригада членашта хезар сайрийнарча школера дешар дита а дита харцахьа лелача берашца дIаветталу аьнна. Александр Ивановича, бригада кхыболча членаша дукха хьехар дир Якова, болхлочун сий даим лакха лоаттаде тIахьийхар. «ХIаьта хIанз,—йоах велакъежаш бригада кулгалхочо, — цхьаккха сагах хувца йиш йоаца боккъала дика производственник хиннав цунах. Сайрийнара школа чакх а яьккха из кийчлу институте ваха».

Гладилин Якова санна къахьегама наькъа тIа балара коммуниста Шульгина путевкаш енна кагий нах кIезига бац цеха коллектива юкъе. Царех дукхагIбараш коммунистически къахьегама ударникаш ба, ишта хьинаре дакъа лоац цар общественни вахаре а.

Бригада членаша а цар кулгалхочо а дзим йоакхо ю технологически процесс дегIайоалаяра, къахьегама овсарле лакхъяра. Укхаза хIара сага дика лова ше де дезар, пайдане йоацаш ха йоаяц. Из бахьан долаш шоай сменни заданеш тIехкхоачашъе вIаштIехьдоал цар. Ер да аьнна цхьа гIалат нийсделча еррига бригада вIашагIа а кхийте анализ ю цун, из кхы тIайоагIача хана ца хилийтара наькъаш белгалдоах. ШийгIа боаккхача бехках эгIазвахе хилаш бригада цхьаь цаI член: цун хев беррига болх тоабара шийн новкъосташа из хьехам лугга.

Цхьабарт бола зIамига коллектив болх беш я: цаI массанена тIехьа, массавар цхьаннена тIехьа яхача девизах. Цудухьа вIаштIехьдувл цар дика гIулакхаш, халонаш оаттонаш цхьана екъа. Коллектива члена е балха е цIагIа хатар ийкхача цун новкъостал ца деш пхьа моттиг нийслац. Александр Ивановича цкъа зийра слесарь Петренко маьлхара волаш болх беш хилар. Бегаш бара цхьаьца ира дош алара тIера хинна саг цIаьхха балхацара безам байна гIайгIане ваха корта чубелла лелар. ЗIамига сага оамал хувцаелар бахьан ха гIерташ кIезига ха йоаянзар Александр Ивановича.

ШагIа ца тоам баьнна хилар дар керттера бахьан. Цу уст - нанас ваха а лела а витац со яхаш дувцар цо. Слесара дезалца къамаьл хилар бригадира, гучадаьлар уст-нана шийн тайпара оамал йолаш йолга, ше яхар ца деча сагаца атта цун машар ца хулга. ХIаьта найцо а хала ловра шийх аьнна дош. Цкъа санна массехказа Петренкоца къамаьл хилар Александр Ивановича. ХIаьта хIанз, йоах цо вела а къежаш, дерригa шийн моттиге эттад. Устнанна найц висар, найца уст-нана йисар. «Болхлой шоай вахаре нийслу цу тайпара хIама ца зувш тIехдалийтац коммуниста. Ер да аьнна цхьа хIама хила йиш яц къахьегача сага новкъарле еш, йоах цо. ХIаьта из дIайоаккхаш йоаяь ха а цхьа пайда ца хулаш дехьа йовц. Ишта нахаца Iымерза волаш, царна дикадар хилча дог гIоздоалаш хьавоагIа коммунист Шульгин Александр Иванович. Шийн дега еррига йIозхал цо наха дIалундаь доккха да цун сий.

М. АУШЕВ.

ТХОГА

ЯЗДУ

МИНЕРАЛЬНИ ХИЙ—ДУКХАГIА

Тха минеральни хий мел Одессе, Соче, Ленинграде, Грозне, вай республике бахача наха. Царна хов цун кIезиг-дукха а чам хувцабелча, дикал лохъелча. Цудухьа, цIаькха а белгалдоаккх аз, атта декхар дац Ачалкхерча заводе болх берашта хьалхашка латтар. Тхо из кхоачашде а гIерт.

КIеззига дукхагIа газ техача, температура хувцаелча, дIа ца хьош дукха лоаттадича талх хий. Кхо-биъ бутт хьалха тхона нах раьза боацаш моттигаш нийслора: холодильник еха а еха из дIаоттаде, шелде моттиг яцар тха, цу тIа гIалаташ дувлийтар технологена юкъе а.

Сиха дIадаьккхар оаха из кхоачамбоацар, тоайир холодильник. ХIанз 8 сахьата 40—50 эзар хи шуша шелъю цо. ЦIенхаштта уйла тIаяхийтай хин дикал лакха хилийтара а. ХIанз раьза ба хий мелараш.

Шу чакхдоалаш латт. Мишта кхоачашъю оаха тхоай планаш.

Укх шера заданех ялх миллионни бIаь эзари хи шуша арахеца езаш дар тхо. Из декхар оаха кхоачашдаьд 27 ноябре. Цу хана дениз пятилетка кхоалагIча шера чотах болх бу оаха. Декабре 100 эзар совгIа хи шуша арахеца а лерхI.

Къахьегама вахте латт тха йокхагIа йолча минеральни хий хьадеча цеха коллектив.

Къаьстта белгалбаха лов грузчикаш Бекова Лидаи Гомкортиева Лидаи. Цу шинне дийнахьа машина хьалтIа а йотт тIера Iо а йоаккх 30—40 эзар йиза а яьсса а шуша. Атта болх бац из, хIаьта а цу кхалнаха ца латкъаш хьа-м бу из.

Дукха ха я Пороева Мовлатхан шушаш чу хий Iочудетташ йола. Дика Iомабаьб цо из болх. Автоматически долаш санна лел цун кулгаш. Иштта ший болх дика бовзаш я шушаш дIакъовлаш йола Булгучева Асинат а. цо сменах дIакъовл 30—35 эзар шуша.

Цахадлаш механизмашка болх байт опытни слесара Гагиев Махьмадхана. Ший бехках цIаккха саццийтабац цо завода болх.

Иштта хьинаре къахьегаш чакхдаккха лаьрхIад оаха хьатIадоагIа шу а.

С. АКИЕВ,
Ачалихерча минеральни хий доакихача завода цеха мастер.

НИКЪ КХЕРАМЗА ХИЛИЙТАРА

Укх тIеххьарча шерашка кIезига хIамаш карагIдаьннадац автомобильни транспорте технически прогресс дегIайоалаяра.

Транспортни средстваш чIоагIа дегIаухаш хилар хьахьокх Нохч-ГIалгIай АССР цхьайолча даннеша: 1958 шера дениз шозза дукхагIа хиннай автомобилаш. дикка йийбай массане а пайда эцаш йолча пассажирски транспорта средстваш, трамвайни поездаш.

Шерагара шерага лакхлу хал-къа хьал-торо, цунна къаьгга Iешал ду наькха шоай доалахьара автомобилаш. мотоциклаши тIатIа дукхагIа хулаш хиларо.

Автотранспорт дукхагIа хиларга хьежжа дукхагIа лел из наькъашкен улицашкен гIолла. Цу хьалашка автомобильни хатараш ца хилийтара проблема эггара саготагIа я.

Наькъа транспортах дувлача хатарашка ладийгIачул тIехьагIа гучадаьннад, республика территоре наькъашка хулаш долча деррига хатарех 50 процент гор. Грозне хулаш хилар. Наькъашкарча хатарех 64 процент машинаш лехкаш бараша наькъа лелара бокъонаш телхаяр бахьан долаш хул.

ГАП-! доалахьарча ЛАЗ—695 №00—46 ЧИБ яхача автобуса водитела М. Байсаева укх шера, 21-ча декабре Старопромысловски наькъа гIолла сов тIехъяьккха сиха автобус лаьлла волача хана милице болхлоша юха а соцаваь автобус иштта сиха лехка мегаргдоцилга дIахайтадар цунга. Цхьабакъда. Байсаева шийга аьннар ца а деш, пул тIехьагIа кхоачаш цхьа сахьат а далалехьа. гражданина Иналовна тIатехай автобус, из чIоагIа лоза а веш.

Наькъе къаьстта кхераме ба малар дагахьа а болаш автомобилаш лехкараш. Масала. «Старогрознефть» НПУ доалахьарча ЗИЛ-164 яхача автокрана №63—75 ЧИБ водитела А. А. Польченкос, малар дагахьа а волаш старопромысловски никъ цхорагIа хоадабеча хана наькъа лелара бокъонаш толхаяь, автобуса тIатехай ший машина. автобуса чу вагIача ворхI пассажиран водителаи човнаш а еш.

Цхьабакъда наькъашка хатараш хилара бехке бараш автомашиний водителаш хинна Iац, цхьаккха хIама ца а зувш, наькъашка гIолла дIа-юха а тIехлелх гIашлойн пассажираш. Йолдашехьа а автобусаи трамвайнея гIахувш, цкъаза малар дагахьа а болаш. Масала, гражданин В. Н. Ивагин къайла наIвраш а йолаш парке йодача трамвайна тIаха венав Лабораторни улицагIа. цигга вагоно вожа а ваь. чIоагIа чов а хиъна больнице вихьав. ХIаьта гражданин Серебряков Евгений Григорьевич, иштта малар дагахьа а, волаш. Сайханова улицагIа трамвайна кIалъвахав.

РСФСР-еи Нохч - ГIалгIай АССР-е Министрий Советий соцамаш кхоачаш а деш, никъ кхерамза хилийтара. наькъа-транспорти хатараш дIадахара лоаттабеча къовсама водителаши общественности дукхагIа юкъеозар духьа 1966 шера 1-ча октябре дениз 1967 шера 30-ча сентябре кхаччалца конкурс кхайкаьяр «Никъ кхерамза хилийтара шийтара хьокхам гойтача гаража. колонна, автобоахама, республике дикагIа волча водитела совгIат а лургдолаш. Шин турах латташ чр конкурс: хьалхара тур — 1966 шера 1-ча октябре дениз 1967 шера 30 июне кхаччалца. шоллагIъяр—1967 шера 1-ча июле дениз 30-ча сентябре кхаччалца.

Конкурсе котбаьннараш къостабара Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета решенех вIашагIъеллар республикански жюри, хIаьта городашкей районашкей къахьегамхой депутатий городской районни Советий исполнительни комитетий решенеех 5—7 саг юкъеволаш автобоахамашка, учрежденешка, автоколоннашка, колхозашка, совхозашка 3—5 саг юкъевола жюреш вIашагIъеккай.

Конкурс чакхйоаккхаш кийчо яра отта а яь, дIайийкъар республикански конкурса хьакъехьара положенеш, конкурсе дакъа лоацараш бовзийтаргболаш йола знакаш, конкурса итогаш яра справкаш. Конкурс шерра йийцай республикански газеташ тIа, радио чуи телевиденеи гIолла.

Школашка, автобоахамий инженерно-технически болхлойи водителийи низашца, шефски новкъостала хьисапе, беседаш яьй, наькъа кхерамзле йовзийтара уголокаш, ловзараштта майдаш яьй.

Бахача нахан водительски составан юкъе наькъа лелара бокъонаш дIайовзийтари хатараш ца хилийтари духьа доккхийча автобоахамашка къамаьл чIоагIлеш йола усилителаш тIалатта автомобилаш кийчъяьяр гIашлойи пассажираши дукхагIа гулбенача моттигашка. Грозненски трамвая управлене цхьа агитпоезд кийчъяьй трамваех пайда эцара а улицашка гIолла лелара а бокъонаш гражданашта кхайкаеш даим лине тIа хургйолаш.

1966 шера декабре бахача наха юкъе улицашка гIолла лелара бокъонаш Iомаяра методически пособи араяьккхар кепатеха, из хьеха заводашка, фабрикашка, учрежденешка, организацешка нах оттабир. Нохч-ГIалгIай АССР кинофикаце управлене республикерча деррига кинотеатрашка Iилман-популярни фильмай декада чакхдаьккхар улицашка гIолла лелара бокъонаш йовзийташи бераш мишта лорадала деза хойташи, дукха кхыйола мероприятеш чакхъяьхай.

Цу тайпара хIара мероприяти чакхъяккхара болх цIенхаштта лелабаьб дуккхача кулгалхоша, кIезигдалийтад наькъа-транспортни хатараш, мухьаш дIа-юха ккахьара план кхоачашъелга, тонно-километрага бода мах лохбелга вIаштIехьдаьккхад. Цу тайпарча бовхамех дархIа мегаргйолаш я: «Чечингстройтранса» АТО № 1 йолча гараж (начальник М. И. Клокин), 7-ча треста Грозненски МУС-а автобаза (директор нов. Карпухин), «Грознефть» объединене автобаза (директор П. И. Шаов), «Красный молот» яхача завода гараж (транспортни цеха начальник Л. И. Светашев), Спецавтобоахам (директор А. Н. Воронин). АТХ-4 (начальник В. Д. Салогубов).

Цхьабакъда, «Наькъа кхерамзлен» кхайкаяь конкурс цIенхаштта теркалъеш боаца кулгалхой а хиннаб. Царех цхьабараша вIаштIехьдаьккхадац боахаме конкурс чакхйоаккхилга, конкурса условеш йовзийтаяц хIара водитела, баллаш лаьрхIаяц, наькъа-транспортни хатараш кIезигдара тIаерзаяь мероприятеш чакхъяьхаяц, авареш ца хилийтар духьа общественность оарцагIъяьккхаяц. Цу боахамех я: «Скорн помоща» станце гараж (керттера лор Т. Аушев, гаража заведующи Магомадов) цу боахама водителаш бахьан долаш новкъа 4 хатар хиннад, малар дагахьа а болаш автомобилаш лехкаш болча хана 4 водитель лаьцав, «Грозэнерго» автобаза (директор Светличный) цу автобоахама водителаша наькъагIа 3-зза хатар даьд, «Грознефтеразведка» АТК, № 1 йола автобусий парк, «Южгазпроводстроя» № 5 йола АТК.

Укх шера ийс бетта баьча балхо кIезиг-дукха кIезигдаьд наькъатранспортни хатараш. Районни жюреша хьачуеннача материалашка а хьежа, «Наькъа кхерамзлен духьа» кхайкаьяча конкурса республикански жюре авареш йоацаш болх бара, производственни план кхоачашъяра, мухьаш дIа-юха ккахьарга бода мах лохбара, конкурсе дакъа лоацараш дукхагIа хилийтара даькъе толамаш дахарах хьалхара моттигаш хьожаный: «Чечингстройтранса» АТО № 1 йолча гаража (начальник Блохин, кхерамзлен гIулакхашта вола инженер Белкин), «Красный молот» яхача завода гаража (транспортни цеха начальник нов. А. П. Светошев, кхерамзлен гIулакхашта вола инженер Павленко) коллективашта; шоаллагIа моттигаш — «Грознефть» объединене автобаза, «Грознефть» объединене транспортни контора, «Старогрознефть» НПУ транспортни контора коллективашта; кхоалагIа моттигаш — городе цIено лелаеча спецавтобоахама, Нохч-ГIалгIай автоуправлене АТХ-4, 7-ча треста Грозненски МУС-а автобаза коллективашта.

«Наькъа кхерамзлен духьа» кхайкаьяча конкурсе дикагIа бола водителаш лаьрхIаб новкъостий Л. С. Кологривый — автоколонна 1436. И. И. Парфиров — «Красный молот» яхача завода гараж, Я. Б. Угурчиев — таксомоторни парк. Ю. М. Мелькинов — «Чечингстройтранса» АТО № 1 йолла гараж, А. А. Денисов — 7-ча треста грозненски МУС-а автобаза, А. П. Бакулин — автобусни парк № 1, М. Цакаев — автоуправлене АТХ № 5, А. С. Хайларов — Респотребсоюза транспортни контора.

Конкурс чакхъяьнна. ХIанз ловра, уж тайпа мероприятеш чакхйоахаш кулгалдеши болх вIаштIехьбоаккхаши партийни, профсоюзни, комсомольски, кхыйола общественни организацеш хулга.

Наькъа-транспортни хатарашца лоаттабу къовсам — из ба советски наьха вахари унахцIечои бахьан долаш лоаттабу къовсам. Цудухьа вай республике вахача хIара сага декхар а хинна дIаотта деза улицашка гIолла лелара бокъонаш кхоачашъелга. уж гелхаерашца лира къовсам лоаттабелга.

Д. МАТАЕВ,
«Наькъа кхерамзлен духьа» кхайкаьяча республикански конкурса жюре председатела заместитель, Нохч-ГIалгIай АССР МООП Госавтоинспекце начальник.

ШИЙ ПРОФЕССИ ДУКХА ЕЗАШ ХИЛЧА

Цхьан ашшарагIа болх бу станока. ОтIайийрза йоаллача йиIий бIаргаш хьаеш латтача оатхала тIалатт. БIубенна, нийса деттача, Iемача кулгаша хьахьокх профессиональни говзал цун хилар.

КIорап санна хьувзаш йиIий когашка Iолег хьокхаш латтача болата дIайха шолхаш. ЙоIа лалла токарни станока тIа ягIа цIе вымпел — социалистически яхье яьккха кетало. Цигга хьахьекха латт производственни хьокхамаш а — 120—130 процент.

Скачкова Клава — «Красный молот» яхача завода дикагIа болча къонача токарех цаI. «Боккъалдар аьлча, сона-м дага а хинадацар токарь хила, — йоах сийна бIаргаш долча йоIо. ХIаьта цун бIаргаш гIаддаха дел. — Бера хана дениз са безам тIабодаш яр медицински сестрай професси. Цхьабакъда, цхьадолча бахьанех, профессионально-технически училище леша яхар со, токарни группе нийсъелар. ХIаьта хIанз вIалла дехке а яьннаяц, кхыметтел ираз долаш а хет сона се».

Ший токара професси тIехдика йовз Клавайна. Из заводе хьалхалаттарех цаI я, цехерча социалистически яхье котъяьннай, хьинаре общественница, художественни самодеятельносте дакъа лоацаш я.

— ХIаьта юххьанца сагота яр, кхыметтел елха а елхар. Ираз доацаш лоархIар аз се, — яхаш лувц Скачкова Клавас. — Ва Iовдал.—йоахар цу хана мастера,—металлаца хьо дIаIема яьлча, из доацача метте сатем хургбац хьа. Теркалдел Iа деррига а! Станокаш, машинаш, самолеташ, ракеташ, еррига техника а токара дечох тийша ма йий. Сий долаш я хьа професси.

Цул тIехьагIа сихха металлаца дIаIемар Клава. Производственни практике йолча хана а тIехьа кхыча тайпара хета яьлар из ший хургйола балха специальность. Ши шу даьначул тIехьагIа, ше мел яьккха ха токарь йолаш яьккхача санна дукхаезаелар цунна ший специальность, из ца хилча яха а мишта яхаргья аьнна хеталора.

— ХIара оатхал хьаяь массаза йоал дог делалу са, — йоах Скачковас.—Цхьабакъда, кхы а чIоагIагIа гIадйода со сай кулгашца хьаяь оатхал вIашагIъеллача машинах йоаллаш, болх беш сайна бIаргаяйча.

Клава комсомолка я, из а, беррига вай кагирхой санна, ленински комсомола сийлахьа 50 шу дизара накъаяха кийчлу. ХIанз цу ден сийна къахьегама вахте а этта, доккхагIа дола социалистически декхараш тIаийцад Клавас.

Юбилейни шера тIеххьара денош да ераш. ХьатIаьтташ латт керда. 1968 шу. Кердача шера дог тIара ловца баккха догдоагIа къонача токара, толашагIа йолча производственницана Скачкова Клавайна — къахьегаме кхы а доккхагIа толамаш доахалда Iа, ираз долаш яхийла хьо!

В. ИВАНОВ.

Медицински болхлочун дог гIоздоал унахочунна дарба а хинна из вийрзача. Укх зIамигача заметка тIа са ала безам ба рецептаехи даьча заказахи сихха кийч а йий молхаш нахага дIакхоачийтачарех. Царех ба «Сунжанефть» нефтепромыслови управлене медсанчаста фармацевташ. Дика вIаштIехьдоал цар шоашта хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашде. Шоай керттера болх лерттIа барал совгIа унахочун пайдане хьехам бала а вIаштIехьдоал цар. Нагахьа санна шоай аптеке эшаш йола молха йоацаш хилча из лаха новкъостал ду. Цкъаза унахочо заказ даь молха кийчъеш дуккха ха а эшаш хIаьта из сихха хиланза яргйоацаш хилча уж эшшача хана хилийта хьож аптека болхлой.

Иштта нийсделар Карабулакски бурене конторе болх беча Е. Е. Быкодоровайца. ЦIаьхха хала цамогаш хилар цун бер. Лоро язъяь молха аптеке кийча йолаш яцар. Из кийчъеш а тоъала ха эшар. ХIаьта из сихагIа ме хул бера гIойле хургйолаш яр. Цудухьа шоай кхыбола болх юкъагIа а бита шоашка дена заказ сихха кхоачашде эттар аптека болхлой. Мел дог гIоздаьннадар наьна ший бера эшаш йола молха сиха кийча я аьнна шийга хоам бича.

Уж санна дола масалаш дуккха доаладе йиш я. ХIаьта уж кхы а дукхагIа хилийтара шоай низ а хьинар а кходац аптеке болх беча Губина Мария Ивановнаси Агеева Зоя Дмитриевнаси.

Сурта тIа: Губина Мария Ивановна болх беш йоалл.

В. МАЛЬЦЕВСКИЙ.

ЗУЛАМХО КЪАЙЛА ГIОРГВАЦ

Грознерча Центральни рынке хинначо зийна хургва лохарча дегIара, милице мундир тIаювха, ха яха саг. Из ва Заводской райисполкома милице отдела участкови уполномоченни, зIамагIа вола лейтенант Имадаев Ахьяд. Iуйрийна дениз сарралца базар тIарча порядкага хьожаш, зулам даьр къайла ца воалийташ фе волаш дIахьу цо ший служба. Цун бIаргкIалхара хIама къайладала йиш яц: къоал дерашца, спекулянташца, зуламхошца бирса ва Ахьяд. Цул совгIа кхераме болча зуламхошца а каст-каста гIулакх долаш хул милице уполномоченни.

Дукха ха йоаццаш дукхача маьха хIамаш йихьар Гудермесерча тика чура. Массехк итт дошо сахьати мах бола хIамаши ийца къайлаваьнна хиннавар зуламхо. Из лаха вIаштIехьдалацар Гудермесски милице болхлой. Царна дика новкъостал дир Ахьяда. Къуй гучабаьлар.

...Цкъа рынка управлене болхлочо хоам бир Ахьядага бIеха барзкъа тIадувха цхьа маIасаг дошо сахьат ах маьхах дохкаш лел аьнна. Лочкъадаь хила мег из, хьажа веза цунга аьнна чIоагIо йир уполномоченне.

Милице сотрудник шийна бIаргавайча сахьат киса чу делла цун бIаргкIалхара хьулавала дагахьа сихача боралца дIаволаьелар спецовка тIаювхаш хинна саг. Цхьабакъда. ший къайле гуча ца яккха веннача хIама хиланзар. Зехьа лелаяц Ахьяда «Милице отличник» яха цIи.

— Гражданин, документаш дий хьога? —сабаре, шиш болаш хаттар дир участкови уполномоченне.

— ХIана ях Iа. фу даьд аз?— хаьттар цо. Цул тIехьагIа ка а эгаш кисара хьадаьккха паспорт дIакховладир.

Волле, милице оперативни пункте дIачугIоргда вай, — аьлар Имадаева.

Пункте дIаккхачале гудермесски милице паспортни стола болхло а кхийтта цунца къамаьл де эттар уполномоченни Имадаев. ХIаьта цо лаьца пункте дIавугаш хинна Солтамурадов бIагIаро шин милиционера бIара а хьежа эккхаль доагIа аькха санна тIакхоссавенна уж шиъ дIа-хьай а лоставаь ведар. Гонахьа хинна нах хиннар фуд ца ховш бисар, цхьабакъда веха ца хьовзаш ше ма водда зуламхочоа тIехьаведар Имадаев. Автостанцена тIехвоалаш латташ ведда волар. ЦIенхаштта духьале ярах хIама хиланзар зуламхочун. Шийл низ болашагIа вола зуламхо эша а ваь милице отделене воалавир уполномоченне Имадаева.

Обыск йича Солтамурадова киса чура ткъо гаргга кулгах доалладу сахьат даьккхар. ТIехьагIа гучадаьлар уж сахьаташ Гудермесерча тика чура долга. Иштта гучадаьлар Солтамурадов къоал дарах цкъа сул яь хинналга а цул хьалха Махачкалерча универмагера хIамаш йихьалга а.

Зуламхошца къовсам лоаттабарал совгIа бераштa юкъе дукха кхетама болх бу Ахьяда.

Базар тIа лоадам боаца къоалаш деш вар кхелета Исаев Шагит. Массехказза милице болхлошз ше лаьцача кхы къоал ца де дош луш хиннад цо. ХIаьта а денна дош диллора. Цкъа къоал деча хана лаьцар из Имадаев Ахьяда. Ше волча кабинете хьа а воалаваь дас воIаца санна сабаре къамаьл дир кIаьнкаца.

ХIанз а тIехь каст-каста из волча воагIаш хул Шагит. Дукха ха йоаккх цар шоайла къамаьлаш деш. ХIаьта Шагит хIанз деша вагIа. нанас мел аьннар ду.

Уж санна дола масалаш Имадаева балха гIулакххех лаьца дуккха доаладе йиш я. Дуккхачарна новкъостал даьд цо вахара нийсa никъ харжа.

Ше волча участке цхьаь цаI зулам даь моттиг дитаяц цо зуламхо гуча ца воаккхаш. Общественни порядок тика лораярах шоллагIа шу да Ахьяда «Дика волча уполномоченна» яха вымпел делаю. ХIаьта иштта хьинаре болх бярах республика общественни порядок лораяра йолча Министерства министра сахьат деннад.

Советски милице 50 шу дузача дийнахьа «Шеча селкъа» орден а луш эпсара звани еннай цунна.

Ф. МАЯКОВСКИЙ.

НАХА СИЙ ДУ ЦАР

Грозне В. И. Ленина цIерагIча улицагIа я № 70 йола шурий продукташ йохка специализированни тика.

Цига даим цIена, лостам болаш хул. Къаьга кIай халаташ тIалувхаш, нахаца даим безаме, Iимерза болча продавецаша — Шахмурзаева Нураси Натаева Зураси кхы а хозагIа, сийрдагIа хетийт из тика.

Дийнахьа дукха адам чудоагIа цу тика чу. Бакъда, шоай болх сиха беча, продавецаша дукха хьебалийтац нах. ХIаьта, нагахьа санна дуккха нах гулбелча а сихагIа чуваханза варгвоацачоа шоашта могаш дола новкъостал де хьож продавецаш. Иштта гийсделар цкъа со цига волаш а.

«Хьа цIагIа зIамига бер ма дий, хьога укхаза латта йиш йоацилга хов сона. цудухьа Iайха шура чуйотта лаьрхIа ена пхьегIа йита а йите дIагIо», — аьлар Натаева Зурас цхьан къонача кхалсагага. ТIаккха ха а йилла цу ханна юхайоагIаргья хьо, — аьлар. ДогIоздаьнна баркал аьнна дIаяхар вож.

Дика болх беш бола продавецаш Шахмурдаева Нураи Натаева Зураи горпищеторга кулгалхоша а тика дирекце а даим белгалбоах. ХIаьта ийдархоша шоашта оалача баркалал доккхагIа совгIат цхьаккха а хетац цу шиннена. Маларра аьлча уж шортта дезаш а да. Из гучадоал жалобаи предложенеи книжка тIа хьежача.

Цар деча гIулакха шоаш раьза хилар а уж нахаца безаме, Iимерза хилар а белгалдоаккхаш да химкомбинате болх беча Шамаева Хьавас. № 9 йолча гIишлой -монтажни управлене прораба Соколов Арсена. цIен - нанас В. Ивановас цу книжка тIа яздаьр.

Н. БАЗИЛИН.

СУРТА ТIА: (аьрдехьа — Зура, аьттехьа — Нура) ийдархошта гIулакх деш ба продавецаш.

СССР ГЕРЗАЩЦАРЧА НИЗИЙ 50 ШУ ДИЗАРГА

МАЙОРА СОЛОПОВ ЮРЕ ТУРПАЛАЛ

ЭГГАРА хьалха из цIи хезар сона цхьа шоай тайпара дола гIулакхаш нийсденнача моттиге. Дукха ха йоацпаш Копанка яхача молдавски юрта — Ленина цIерагIча колхоза усальбе хилар со. Бакълар аьлча, Копанках юрт оал из иштта яха Iема хиларах, цунах моццагIе а хоза вахара аьттув бола городилг хиннай.

Колхоза конторе цхьаккха а саг вацар. Сома книжка а долаш корага ваьгIача хаьхочо даьшхар сона председатель а цун гIончий а колхозни продукци промышленни центрашка дIаяхьийта баха хилар. Цо ала а аьлар иштта: Промышленни центрашка». ТIаккха тIатехар:

— Колхозо болх бе массехк самолет оттаьй, гIулакх сихденна ма дий.

Юртал араваьлча бодача новкъа гIолла ваха гув тIа ваьлар со. Лакхера Iочухьежача бIарга гу Копанка къаьстта а хозача куце яр. Ше а IажагIа а кирпишк йилла, Iовкъара бесара шифер йилла, кIай маьлхо къега аьшк теха тховнаш — цу дерригне а баьццарча гата тIа даь безаме догам тардолийтар.

Гув тIа са теркам тIабахар цхи са бола седкъа тIа а багIаш йолча башха лакха йоацача постамента.

«МАЙОР СОЛОПОВ ЮРИЙ СТЕПАНОВИЧ 1929—1965 шш.».

ДегIаша кIезиг-дукха толхадаьча цу йоазонна кIал доаллар сурт: ахкан комбинезон а ювхаш, парашют а долаш вола гIийлорча дегIара къонах. Хетаргахьа, самолетаца лийна Iо мавессанге а даьккха хилa мег из — летчика бIаргаш кIезиг-дукха кIаьдденна, матаро хьахьежаш дар.

Ена памятник долча хьаттар машин. Цу тIара Iовессар массехк эпсар. ТIемахоша, памятника дIатIа а баха, фуражкаш Iояьхар. Керда зидаш хьалъоттадир сурта уллув.

— Хатар хиннадар? — хаьттар аз, уж Солопов Юреца цхьана гIулакхе хинна нах болга а хайна.

— Турпалал, — аьлар лакхарча дегIарча, кера корта болча подполковника. — Солоповга йиш яр ше дийна висийта, хIаьта а цо из дацзар.

Планшета чура «Красная звезда» яха газет хьадаьккхар цо. Хьалхарча оагIо тIа дар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ, цу тIа йоахар:

«ТIемахочун декхар кхоачашдеш къонахчал а денал а долаш хиларах майора Солопов Юрий Степановича «ЦIеча Седкъан» орден лойла».

Массехк ди даьннача гIолла со хилар Юрий Степанович гIулакх деш хиннача эскара даькъе. Са къамаьл хилар Солопов член хиннача партбюро секретарaца, Юрена даькъаза хиннача цу дийнахьа цо самолет мишта лехк зувш хиннача эпсарашца.

...Из хатар хиннад 8 январе. ЧIоагIа баьнна мух хиннаб, хьекхаш делхаш лоа хиннад. Авиатораша оалаш махиллара, чоалхане метеорологически хьалаш хиннад. Фуд хIаьта, иштта дикаьIа а да. Солопов санна болча цхьоалагIча классагIарча тIема летчикашта-м хьашт долла хаоттам а самолет лехка йиш йолаш ма бий. Хьалхара сахьаташ — классашкара занятеш. Къонача летчикаша лерг дилла лалувгI эскадрилье командирага. Царех дукхагIбараш, шоашта гIертий а ца ховш долла а хIама шоай командира санна де гIерташ ба. Дуккхабараш, майор а санна, сих ца луш, бIубенна, чIоагIа гIа а боахаш лел. Дуккханеша дIайийцаяр шийца къамаьл дечунга, йист а ца хулаш, лерг дилла лалувгIаш йола цун оамал. Цхьабараша дикка аьттув а боалаш, цун «летни почерк» дIаIомаю. ХIаьта эггара чIоагIагIа тIагIертта долла а хIама Iомаде гIертараша шоай мукъа мел дола сахьат учебникаш тIа багIаш дIакхухь. Цо а яьккхача тайпара, заочно тIема-фегара академи йистеяккха дага ба уж.

Обед, лоацача хана салаIар. Фега гIовтта кийчлуча вокх эпсарашца цхьана Юрий Степанович а лор волча вола. ХIара фега гIатталехьа хьалхагIа лор хьажийтанза валац. Шоашта дукха дайна болча летчикашта хов мел Iалаьмате боккха физически а моральни а низ тIаахийта беза бIаргагуш хIама а доацаш самолет массаза лехка.

Солоповга дика хьажа а хьеже. лоро дIаязду: «Долла а хIама боарамагIа да». Солопов тIера барзкъаш дIадоахача цIагIа чувоал. ГIехнахьара барзкъаш дIа а даьхе. костюми гермошлеми тIаювх цо.

Летчикаш нийслийн парашета уллув хьалъотт, хьежара пункта шерача корага боагIа штаба эпсараш. ГIетте урагIвахар а Iовссар а цхьа ший тайпара да Солопова. 'А, инструкцена тIера-м валац из, долла а хIама де аьннача тайпара ду. Цхьабакъда, шийгара а фухха дале а дола цаI тIатох. Из гIетта урагIвахар цхьа ший тайпара хоза хул, хIаьта цу хозадо боккъалара талант йола саг тешшамерча говзанч волчул эргагIа а хулийт.

Солопов фега ва. Цо боаха хIара гIа локаторий экранаш тIа белгалбеш хьахьувкх. Баьццарча экрана тIа гIолла хьувз зIамига сийрда биъсабарг — из цун самолет я. Лелара массал тIаетталу, дукха ха я из татал массагIа лела яьнна. ХIанз Молдавена тIагIолла йода из. Хьалхашкахьа — къаьга сигалеи боккха кIай малхи. ЦIаьхха локатора экрана тIа хьахьеккхар Солопова самолет лохлуш йоагIилга. Из духхьал Копанка яхача юрта тIайода. Репродуктора чура хьахоз майора оаз: двигатель болх ца беш сецай.

Инструкци а приказ а цхьанцхьана нийслу: чутоссавала веза.

Солопова кулг катапульта конна дIатIакховдлаше а хьагучанийккхар юрт. Йоккха молдавски юрт. Турбашкара хьувзаш урагIъух сигала бесара кIур. Майда тIа — нах, доккхийча цIеноштa юххе— бераш. Каникулаш.

Самолет кхы лохъяла йиш йоацача лакхалга кхаьчаяр, хIаьта хIара бIарг-цIацкъам тохача юкъагIа кхы тIа лохлуш а йоагIар. ХIа аьнна ко хьа маззаинге а парашютах Iоллалургвар самолета чура аракхесса летчик. Цхьабакъда, тIаккха Iалаьмате доккха самолета гIов даха юрта юккъе чукхетаргдар.

Летчика кулгаш айхха тIатеIад самолет лелаяра конашта — из гIерт машин юрта тIара дIалостае а цуппа цхьана лох ца ялийта а. Юрт кхоачалу, хьалхашкахьа лайво хьелабаь гув багIа. Кулго катапульта конах ка тох. Солопов урагIкхосс... ТIехьа кхесса мара...

ТIемахочо - коммуниста, эрсий саго Юрий Степанович Солопова ший са дIаленнад молдавски ахархой таьзеташка ца ахийтар духьа, Копанке бой ца хилийтар духьа, цига жербаьннарий а ноаной а бIаргех хий ца ахийтар духьа. Доккха во улув гIолла тIехдаьлар Копанкана.

...Турпала гаргарча нахаца—цун вешийна подполковникаца Алексей Степановичаца, цун сесагаца, хьехархочунца Майя Илларионовнайца. Шоай письмош тIа цар дийцар Юре вахарах лаьца. Из ваьв Липецки областа Измалковски районерча Жилое яхача юрта. ХIанз а цига бахаш ба цун да Степан Карпович нана Пелагея Михайловнаи. Уж ба Юрий къахьегама тIера хила Iомаваьраш. Юрий бера хана дениз летчик хиларга сатувсаш хиннав. Цо сатийсар кхоачашхилар. Комсомоле, парте чIоагIъеннай цун оамал, гучадийнад цунах даьхка керттера гIулакхаш — зувцилга йоацпаш Iаьхе дукхаезаш хилар, чIоагIа наьха сий деш хилар.

Массехказа къоалам карзийцаб аз коммуниста Солопова даь турпала гIулакх, молдавски юрт кIалхарьяккхар духьа эрсий ахархочун воI мишта веннав турпаца дагахьа. ХIаьта а цу боккъа ца башхача сага юхь ше маярра а чIоагIа а дIаювца дешаш лохаденнадац сога. ХIана а сайна уж ца кораддьалга хов сона. цхьабакъда. дIахо а из ца хьоахавар — турпал а цIи йожаргйоацa цо даь турпала гIулакх а дицдалийтар хургдар.

Лев ПЛЕСКАЧЕВСКИЙ.
(АПН)

БЕТТА ГЛОБАЛЬНИ ТОХКАМАШ ЧАКХДАЬННАД

ЛАРХІА йиш йолаш дац кхо біаьи ах біаьи шу хьалхагІа сийлахь-воккхача итальянца Галилео Галилея телескоп Бетта тІахьожаьча хана денз астрономаша шоай телескопашта хьалхашка ладувгІаши сатувсаши, наб-са доацаш мел бийсаш хьхай. Духхьал цу хана духхьашха бокъонца хьаделладелар Бетта сурт, цун къайленаш гучаяха хайнача сага хьалхашка.

Атта хиннабац из бовзара никъ. Англичанина Томас Харриота эггара хьалха Бетта яь белгалонаш XVII-гІа біаьшере йолаепнача юххье араяьлар. 1647 шера астроном - зембоахар хиннача Гданьскерча Ян Гавале кепатеха арадаьккхад «Селенографи я е Бутти цу тІара кІаьдаши дувцар да...» яха книжка. Бетта тІехен тІара біаргагуш йолча баьдеча моттигех эггара хьалха «фордаши» «заливашш» цІераш техкар а, хІаьта лаьттан тІара цІераш — Альпы, Кавказ, Апеннины... вай естественни спутника тІа йихьар а из ва.

Кхы а массехк шу даьннад, хІаьта Болоньерча философеи дала дешеи преподавателa Джованни Риччиоле кепатеха арадаьккхад керда, тоъал нийса Бетта карт. Бетта тІарча ІалаьмaтеI дукхача «фордехи» гобаьккха латтача лоамехи—кратерехи цирпехи къаьнарча е ший ханарча Іилмахой цІераш техкай цо. Ше а вицвалийтавац Риччиоле, ший цІи тиллай цо Бетта тІарча йоккхагІа йолча кратерех цхьаннех...

ДІаихад итташ шераш. Бутт тахкара тІа-тІа дукхагІа низ болаш йола телескопаш увттаяьй астрономаша. Тайп-тайпарча мехкашка арадувлар Селенай керда карташ.

Бетта Іалам Іомадара даькъе керда этап хьайийллар фотографи XIX-гІа біаьшера юкъеяхача хана. Йиъ біаь эзар километр хІана бац аьнна вайна гаьна болча Бетта тІехен тІара белгалъе баьлар бустам цхьа километр хила мегаш йола деталаш. Бетта дика фотоатласаш арадаьлар Франце, США, Россе.

Цхьабакъда, хІапаалца Беттах сага ховш мел хинна хІама цун цхьан оагІонна — Бетта делара башхалонах массаза а вай Лаьттангахьа йийрза йолча оагІонна доагІаш мара хиннадац. Бетта тІехьашкахьара оагІув пІаккха а біаргаййнаяц наха. Къайле хинна лаьттай из.

...Цул тІехьагІа космосе боал тувса йоладеннай ракеташ. Эггара хьалхарча советски космически ракетех цаІ 1959 шера сентябре Бетта тІехен тІа кхаьчар. Архимед, Аристилл. Автолик яхача Бетта тІарча катерий районе Іойийшар СССР герб.тІалатта металлически вымпелаш.

Цул тІехьагІа цхьа бутт а балалехьа «Луна-3» яхача советски автоматически станце массаза а къайле йолаш лаьттача Бетта тІера пордув хьалъаййир. Бетта тІехьашкахьарча оагІон лоаттама тІера пордув хьалъаййир. Бетта тІагІолла го а баьккха. 1959 шера 7-ча октябре сурт даьккхар цо цун тІехьашкахьарча. Лаьттан тІара біаргагуш йоацача оагІон. Телевизионни система новкъосталца «вокх» оагІон сурт Іочуделар Лаьттан тІа.

Цул тІехьагІа дукха ха ялалехьа СССР Іилмай Академе кепатеха арадаьккхар Бетта тІехьашкахьарча оагІон Атлас. Хьайир Бетта эггара хьалхара исторически глобус. Цхьабакъда, цу тІа бусар «кІай кІаьд» — Бетта тІехьашкахьарча оагІон цхьа дакъа цу хана а сага довзанза дар.

1965 шера 20-ча июле яхийтача «Зонд-3» яхача советски автоматически станце, Бетта районе гІолла го а баьккха, практически дІакхоачашдир цун тІехьашкахьарча оагІон сурт доаккхилга. Сурт шаьра гойтарга диллача «Зонд-3» яхача автоматически станце фотографеш лаьттан тІарча обсерваторешка хьайийцача дикагІа долча фотосуртел эшашагІа дац.

Планеташта юкъе делача «Зонд-3» яхача советски автоматически станце даннеех арадаьккхад Бетта тІехьашкахьарча оагІон (II-гІа дакъа) Атлас. «Луна-3» а «Зонд-3» а яхача советски автоматически станцей даннеш а хІаьта иштта біаргагуш йолча Бетта оагІон хІапаара фотографически атласаш а Іомаяра ларда тІа дукха ха йоацаш астрономе исторе чухь эггара хьалхара дизза (ийс листа тІа) кепатеха Бетта карт арадаьккхад СССР-е.

ХІанз дупен тІа эггара хьалха арахийцай Бетта йизза глобус 1 : 10.000.000 масштаб а йолаш. Бетта глобальни тохкам баь баьнаб.

Дизза Бетта карти Бетта глобуси хьаяр — Советски Іилмахошта нагагІдаьнна дониха хІама. Уж оттаяьй П. К. Штернберга цІерагІча Паччахьалкхен астрономически института а СССР Топогеодезически служба а болхлоша. Іилман балха кулгалхо — физико-математически Іилмай доктор Юрий Липский.

Бетта карта тІареи глобуса тІареи шаьра біаргагу ІалаьмaтеI йоккхий лохаленаш, — «фордаши» «океанаши», лоамий довкъаш, Іалаьмате дукха кратераши циркаши. Бетта тІехьашкахьарча оагІон тІара хьагучаяьхан хІанз сагага зелургйолаш а хинна дІаэттан талассоидаш а (фордий хьисапе хьахинна моттигаш) мугІарчегІ латтача кратерий зІанарилгаш а.

Бетта тІехенна яьча глобальни обзоро йиш хулийт маьлха система кхыча телаел дунеха а аьттув болашагІа долча хьалашка Бутт шаьрра біаргаго.

Наха караберзабаьб Бутт. Селена йизза йола глобуса карти — дерригача дунен тІарча ІалаьмaтеI дукхача специалисташтеи астрономеца безам бараштеи советски Іилмахоша кийчдаь башха-дика совгІат.

Валерий ЛУЦКИЙ,
АПН Іилман обозреватель.

АППАРАТАШ ШЕ ХЬАЮ КИНО ДЕЗАЧО

Кино дезача Левон Бабутяна— Ереванерча сахьатий мастера — ше хьаьча кинокамерашца картинаш доах. Ялхайтта миллиметр йолча пленкаца болх беча, ше хьаьча камераца це даьккхад шоай города картина, мультипликационни фильм, Арменереи Іаьржача форда йистацареи массехк сюжет.

ХІанз Л. Бабутяна хьаяьй низга доалла обтюратор, кхо объектив йола тюрель чулатта керда кинокамера.

СУРТА ТІА: Л. Бабутян ший кердача камераца.

А. ЭКЕКЯНА сурт,
АПН, 1967 шу.

Нн. А. Н. АХВЕРДОВАХ, С. П. КЛИМАШЕВСКЕХ, Л. М. МИХАЙЛОВСКАЯХ, О. П. СМЕЛЯКОВАЕХ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ШКОЛА ЗАСЛУЖЕННИ ХЬЕХАРХОЧУН СИЙЛАХЬА ЦІИ ТИЛЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Кхуваш йоагІа тІехьа Іомаяра а кхетамца кхеяра а хьакъехьа дика гІулакхаш карагІдувларах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика школа заслуженни хьехархочун сийлахьа цІи туллийла:

Ахвердов Александр Николаевичах — Нохч - ГІалгІай республикански музыкальни училища хьехархочох.

Климашевский Сергей Павловичах — Нохч - ГІалгІай республикански музыкальни училища хьехархочох.

Михайловская Лидия Михайловнаех — гор. Грозне № 1 йолча берий музыкальни школа хьехархочох.

Смелякова Олимпиада Павловнаех — Нохч - ГІалгІай республикански музыкальни училища хьехархочох.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный,
1967 шера 21 декабрь.

Нн. Т. П. ГАБИСОВАЕХ, Е. А. РОГОЖИНАЕХ, А. А. СКУБНОХ, И. Я. ФЕЙГИНОВАХ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛОЧУН СИЙЛАХЬА ЦІИ ТИЛЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Культурно сердалон балха даькъе дика хІамаш карагІдувларах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика культура заслуженни болхлочун сийлахьа цІи туллийла:

Габисова Паце Тамарех — А. П. Чехова цІерагІча Нохч - ГІалгІай республикански библиотека отдела заведующех.

Скубко Анна Ивановнаех — А. П. Чехова цІерагІча Нохч - ГІалгІай республикански библиотека отдела заведующех.

Рогожина Елизавета Анисимовнаех — Шелковской районни библиотека заведующех.

Фейгинов Иосиф Яковлевичах — Нохч - ГІалгІай республикански музыкальни училища концертмейстераккомпаниаторах.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный,
1967 шера 21 декабрь.

Нн. В. Ш. ДАГАЕВАХИ, Е. И. КРАСНИЦКЕХИ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА АРТИСТА СИЙЛАХЬА ЦІИ ТИЛЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Советски искусства даькъе дика хІамаш карагІдувларах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика халкъа артиста сийлахьа цІи туллийла:

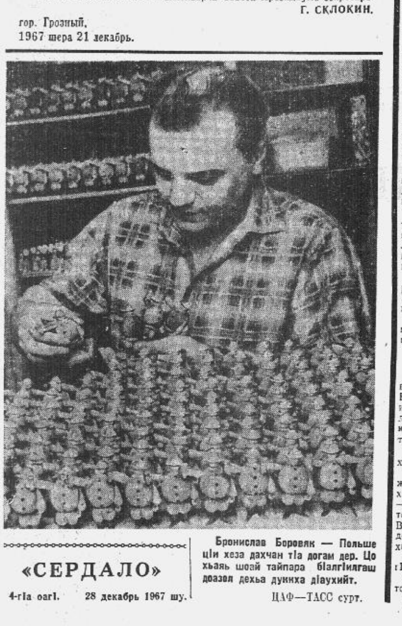
Дагаев Шитий Валидах — Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен иллеи халхари ансамбла солистах.

Красницкий Евгений Иосифовичах — М. Ю. Лермонтова цІерагІча республикански эрсий драматически театра керттерча режиссерах.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный,
1967 шера 21 декабрь.

Бронислав Боровяк — Польше цІи хеза дахчан тІа догам дер. Цо хьаяь шоай тайпара біалгІилгаш доазол дехьа дукха дІаухийт.

ЦАФ—ТАСС сурт.

ЮСУПОВ ІУМАР

ДОЛТАКЪ-ХЬАЖИЙ ИТТ ТУМА

ДУВЦАР

Наха дехаш дола урдув а денна, ший къела тІара саг йоалае йиш йоацаш, къавалерrахь дІалестар Долтакъа. Ха дІаме йода, кхалсагашара дог-безам а дІадаьнна, ший цхьоалах дІавелар из. Масса а ший ханах мел тинна хІама, чамза ма доалий.

Даьла дукха оза дунен бала тІаийцараш, къематден доккхача хьал тІа хургба, яхаш, моллаша дувцарех тийша а тийша хилбат велар Долтакъа. ДегІа тоам бе мегаргбац, яхаш, гІовга бедарий гІайба, кІал кІаьда мотт биллацар, мерза-хьана кхача баацар.

Ше кхедаь Іаса-устагІ, дуачул совгІа дола ялат дехка хьаэца ахча, тухахи доагоча даьттахи шера цкъа мара ца эцача сапахи мара ца дохкаш, вІашкаделхкар. Иштта, шу-шерагара массаза доал, кІезиг-дукха вІашкадехкаш латта ший ахчалг Іайча... Эза а бийца а ца валлал боккхе маьл ба, вахана низ кхаьчача хьажий-цІа вахар, яхаш, дилла а ювцача Макка ваха дагадехар Долтакъийна.

Хьажий-цІа водаш-воагІаш шийна эшаргдолчул совгІа дола итт тума, нагахьа дийна цІавоагІе, наьха сискал тІа гІерта везаргвоацаш, дІадиллe хоза тешаме хургйола моттиг лагалуваш, уйлаш еш хьувзаш, дукха ха яьккхай Долтакъас. Масса саг дагалаьцав цо... Ше дага мел лийцарел а молла тешамегІа хийтта, из ахча дІадиллийта молла волча вахав Долтакъа.

НаІарга а ваха Долтакъа чуккхайкача цкъарчоа ше цІагІа ваш ала сесаг араяллийта дагадехад ИсмаІал-моллийна. ХІаьта фу йовхалда укхо аьнна ше араваьннав ер. Моаршал а хаьтта. — Хьавала хьа чу, — аьннад ИсмаІал-молла.

— Аз хьона хьовзам бойя а, чу-м ца ваьча варгвоацаш да са гІулакх, — аьнна, чуваьннав Долтакъа.

— ХІаьта, даьллахь, ла варий хьо? — аьнна хаьттад ИсмаІал-молла сихагІа цо дена гІулакх хав дезаш, шоаш цІагІа дІачубоаллашехьа а.

— ХІанз болхача нахаца хьажийцІа ваха нигат чІоагІденнад са молла, — аьннад Долтакъас.

— Эй... ях! ма боккха маьл хургбола, дика хІама дагаехад-кх хьона а! Дала дикача наькъа тІа волва хьо!.. аьннад молла.

— Сайна, водаш-воагІаш наькъа эшачул совгІа дола ер итт тума, укхаза массанел а тешамегІа хеташ, хьога дІадиллийта венав со. — аьннад Долтакъас, кисара хьадаьккха ахча бе а делла.

— ХІай-хІай!.. дулларгда дала мукъалойя-хь. Я а я-кх хьона укхаза, хьай киса доаллаш санна тешаме ер дІадилла моттиг!.. Хьайта Іа, — аьнна дІайийцар молла Долтакъас дІакховдадаь ахча. — Васкет яздайтадий Іа? — аьнна, кІирвенна біарахьежав из Долтакъийна.

— ХІанз аз дІааргда-кх хьога васкетах дола хІама а... Хьанна хов, водаш-воагІаш новкъа фу эхк а, ког кІал йоал ма яхий оаш Іоажал. Нагахь, вахача, даьла кхел а хинна, са валар ниЙслойя-хь...

— Цига венна дІаволлал ираз-м цхьа далла вийзача сага мара хургдацар...—аьнна, цун къамаьла юкъенйккхав молла.

— Укх ахчах кхо дакъа, сона тІера, даьла шийдукхьа эггара торо йоацача гІийлача бошта сагІийна лургда Іа, хІаьта вож сай васкет кхоачашдерг, аз хьаьнал дийца хьайна лу хьоча.

— Аз, дала мукъалахь, Іа маяхха-ра кхоачаш а дергда-кх хьа васкет. Хьа дала сагІа долда! — аьннад молла.

Ваха гІетта Долтакъа тоІІаваь мархІа а велла, коачаІарга кхаччалца накъаваьккхав молла.

II.

МоппагІа, цхьа ха яьнича гІолла, вена цІаккхаьчав Долтакъа-Хьажа. Керта тІа туллача кийнах Маккара йица баьцпара човлба а хьерчаш, дегІа тІа йІаьха, шера кІай аба а ювхаш, юкъах баьццарча кІада тІехкар а хьерчаш.

Моллага дІадиллчийта ший ахча хьаэца вахав Долтакъа-Хьажа.

— Войя... марша хьо даьла!! Хьажий-цІен тІа мел бахарел къоабал хилда хьа хьажол, Долтакъа-Хьажа! — аьнна, шерра морхІ а боаржабаь, тоІІаваь мархІа веллав из молла. — Вахар-вар мишта хилар хьа. Айса мел деча дуІанна юкъе-м лийцар аз хьо...

— Со ваха вале а — бусалба ма гІолва цига!

— Эшш... ях! Тоба астахпурулла, тоба астахпурулла!

Даьлах тийша ва хьо..! Из-м, ала меттале, дагалоха в мегаргдац. Водаш-воагІаш хьайна новкъа хинна хало дагайоаллаш хургда Іа яхар-м. Никъ халагІ мел хила-м — маьл-м сов ма бувлий, — аьннад молла.

— Со-м ма варий меттахь, цу села бусалба наха сатувсача моттигашкара бараш-м, цхьаккха а тайпа гІалаташ ца доахкаш. Дала мел кхеллаел а хьаналчгІа нах ба мотташ... Ма дукха бар меттахь цига сагІийна, яхаш, бартагІ дехараш а, кІезиг-дукха Іа мело йича киса кхувлараш а Нахах къаьста бийсанна юстара ваьннача баьдеча гІолла гебаш багІараш а бацар кІезига. Деррига аьнна фуд хьона, хала яр хьона, хала... Со вахавале а, бусалба ма гІолва цига!

— Хьо вахача гІоне, айса сомагІа мел йоаккхача хана, дега чура Іовиллаваш аз хьо. ХІара ламаза тІехьа айса мел деча дуІанна юкъе лийцав аз хьо, — аьннад молла.

— Дала йоал йойла хьона!.. Даьра хов сона-м, хьона се дагавоалларгволга, — аьнна, жоп деннад Долтакъа-Хьажас.

— Даьллахь хІаьта, Долтакъа-Хьажа... со дагалаьца Маккарча хІамайх сона цхьа совгІат доацаш венав хьо?!

— Даьллахь молла, укхазеи-укхазеи даланза даргдац яхаш, ма дукха яр меттахь цига из ахча дІааха моттигаш. Цига из мел дехача дІатела эттача-м, хьаста хий санна дух дувлаш хилча а, даьра тоьаргдацар цига ахча.

— Иштта... хьоца лувш сакъердама, цхьаппа дувнанза ца Іелуш, бегаш бу аз-м... ХІанз со мукъа валаре, хоза паргІата лувш-оалаш сакъердаргдар вай — хІанз со цхьа наьха гІулакха ваханза валац. Жим хьажа, тІаккха гІолла юхаванза ма Іелахь, — аьнна, гІеттав молла.

— Хьо ваха везаш волга хайна даларе-м аз хІапзалца а гоаверг мичавар хьо.. Со-м сай ахчанга венавар.

— Фу ахчанга!..?

«Фу ахчанга?» цо аьлча, цкъарчоа моллана кІирвенна біара хьежжача, мотт кхоакхалгІа баьнна сагІ санна, йист ца хулаш вагІийсав Долтакъа-Хьажа. — Се хьажий-цІа водаш айса хьога дІадилла деннача ахчанга, — аьннад цо.

— ХІайт-хІайт, тай! ХІанз фу дувп Іа. СагІийна мел тела хІамаш юхалург-х мича тел. СагІийна мел тийннараш юхатекха эттача-м, гІехк а даьра юсаргьяцар са, аьнна, кулг тессад молла.

— Айя... ва молла, фуд Іа дувцар вицх мича веннав хьо..? Тешама хьайга дІадилла деннаэ а, сагІийна деннарг-м мича лерхІ Іа?..

— Аз дувцар даьра да, хьажийцІа водаш Іа сайга даьча васкетах лаьца, из ахча, цхьа кепиг юхе ца дуташ, айса хьона гІера бошка дІакхачийтар... ДІавиллахь..! Ма хьехаделахь из — нах бело воалл хьо! ХІа, со ваханза валац, — аьнна, Долтакъа-Хьажа хьалха а ваьккха, цІагІара араваьннав молла.

— Айя... ва молла, сай цига валар нийслойя-хь мара мича аьннадар аз-м хьога из ахча бошта дІадекъа.

— ХІанз хьа дехке валарга хьежача, дала сагІа мукъах долда хьа цунах, — аьннад молла.

III

Молла шийна даьчун шийла гІайгІа еш, тувлаьенначa сага мо мара, ше мича вод, фу лело ца ховш, гаьнна юртал ара а ваьнна водаш хиннав Долтакъа-Хьажа. Из водача новкъа, укханна дукхьал йоагІаш хиннай чехкача йортах берста ши ди боалла, басарашца кизга санна къоагаяь файтон. Говраш лехкача кучера, новкъазара вала, яхаш, детта цІогІа, ехача уйлайха венна водача цунна, къорача сага мо мара, дІахозарг а ца хинна, цу тІа ягІача кхалсага цунна дІатІакхоачашехьа дІановкъзара а яккхийта социяайтай ха венна дІаводаш. Іочубаха хургба-кх ер... Уйлаш е ваьлча масса да укх дунен чу, корта чугІоргбола хІамаш.

— Хьа Іочу бахача кертах ховргда, воккха саг, хьога моллагІа бале а цхьа бала болга-м... Бувцал сона хьайгара бала, сай де хІама а долаш аз озийтарг-м бац хьога из, — аьнна, хьоастаеннай кхалсаг.

— Фу де йоал хьо сога из бувцийта, хьога дІзойлургболаш бала бац согара бар-м, — аьннад Долтакъа-Хьажас, ший фу делга дайна, сох ела дагахь лув хургья-кх ер аьнна хетаденна.

— Бувцал Іа!.. Массанех а хьо иштта тешанза вала, сел шеварг къиза бац хьона нах-м. Аламашта юкъе-м дукха ба, балийна лийгарех къахетараш а доглазараш а.

— Макка волаш, сайна наькъа эшаргдолчул совгІа дола итт тума, массанел а тешамегІа хеташ моллага дІадиллийтадар аз... ХІанз аз хьадийхача: «Наха сагІийна мел тийнна хІамаш юха тийкхаь варгвий со». — аьнна, из хьа ца луш юха верзийтав со цо. Хьажий-цІа вахарах се да водаш мел долча хІамах ма ваьларий со. — дезал боацаш цхьа саг ва со, хІанз. Фу дергдола-хьогІ аз яха уйлаш еш воагІаш, сагот денна чубахабар са корта-м.

— Ше дергдоацача дикага доглоахийташ, сагот деннача сагага ший бала хьа а болхабайта, тесса из витар-м йоккхагІа йолча къизалашка, къизал я... Лойя, цо хьалург ма дий хьа из, цо ца лойя а, из-м долчоа сел дукха ахча а дац, аз лургда-кх хьона из.

— «Цо ца лойя, аз лургда-кх хьона из», — яхаш, цо деча къамаьлах цецваьнна, кІирвенна біарахьежав цунна Долтакъа-Хьажа.

— Укхазара саг яц со. Шийна ца бовзача наха юкъе, хьанна фусам ваха а ма тарлой саг. Цу молла фусам йоссаргья со. Цига есса со хоза паргІат яьчна хургья, аьнна, хетача ханна, юха а вайя, моллагара хьай ахча дІадеха Іа... Лойя, цо денна а, цо ца лойя, айса денна а. аз ахча доацаш цигара юхаверзийтаргвац хьо. — аьннад кхалсага.

Долтакъа-Хьажа ваха дІакъайла воаллаше а юха чувенав молла. «Фу дагадолаш вахар-теш из», яха, уйлаш еш вагІаш, массагІа дагадехар моллана.

Цхьа ха яьнича гІолла: «Молла мичахьа вах укхаза? яхаш, ше хетташ хезача гІадваха, ладувгІа ваьннав молла.

— ЦІагІа бий ераш?!,—аьнна, чудагІа хилийта, из ягІача гІанда тІа гІайба билла хьайзав молла.

— Эхь!.. — аьнна, тоссаеннай кхалсаг. — сов велавенна Іа се чуэцарах. сай дега хиннача боккхача «тоамо» хьаэца йиш а енна файтона тІа чемодан аллийсай хьона са!..

ЗІамига саг мо кадай ва алийта гІерташ, хьийдда вахача молла хьаенай чемодан.

— Сов велавенна Іа се чуэцарах, сай дега хинна боккха «тоам» аз бувцарах, хьона дага ма дохалда хьаьший аха Іемача цІен тІара саг ше йоацандаь ю хургья-кх укхо, аз ше мерза чуэцарах тамаш, аьле. Наха шийна гІулакх дича из гІулакх шийх ца доаллачо мара ергьяц тамаш, — аьннад кхалсаго.

— Со-м тешаргва, — хьаьший чу ца эцаш нах хургба аьлча, — аьннад молла.

— Хургбар даьра уж-м... Массава а цхьатара бац нах-м аьннад кхалсага.

Цхьан минота мара къайла яьнназе а, мичахьа хилар-хьогІ сона ер тайша болх, яхаш вІалла цзамогг дергдоацарех дегабуамаш бечул аттагІа дешй, ший хІама ханнахьа кертагІ даккхар, — аьнна, ший чемодана чура ахчеи дошо-дото хІамаши, ерригаш а меттахь йий хьожачох, кего яьннай из.

Дукха ахча а уж еза хІамаш а біаргаяйча, царех хьогаш, юхке кийчдеш латтача мерзача дуача хІамай хоза хьаж кхийттача мешвеннача сага санна, бага хьийллача шодех къургаш пе волавеннав молла.

— Даьллахь ма човкъа я меттахь сона ераш... Ераш дІаяхкийта хоза тешаме саг ца хиларах, текхо-кх хьона аз ераш, — аьнна, доккха садаьккхад кхалсаго.

— ХІанз-м укх мехка мел йолчул а тешамегІа йолча фусам даьра нийсъеннай хьо, — аьнна, хьаь тІа кий юха а гетта, гон тІа го а баьккха, ший яьшача, даьтта хьеккхача санна къегача юкъа тІа аьрда кулг а хьекха, сома дошо гІоз боаллача аьтта кулгаца, аьрдехьарча наькха тІарча кисара хьа а даьккха, сома дошо зІы йоаллача доккхача дошо сахьатага хьежав молла.

— Ма хоза Іаламат дар меттахь, молла, ер дуне... Ма дукха мерза сом бап-кх укх дунен чу — царга доглаттар, цар чам эца гІертар къа да, яхаш, оаш нах соз увзара боаха мара. — аьнна, ела къежай кхалсаг.

— Молла къинош дола хІамаш цо даьдале а, уж къайлакххаьа сабар делтов-м, сайгара гуча а ваьккха, наьха цунах оагІув ца балийта, файтон. «Хорх», аьннача говраша цтаьхха уйлах ваьккха, дІахьежав Долтакъа-Хьажа цунгахьа. Цкъарчоа, ер фу дола аьлча санна, соцавеннав из, юха а, масса саг хул боккхача новкъа, аьнна, ше хьош болча новкъа дІаволавеннав из

— Ди дика хилда хьа! — аьнна, айеннай кхалсаг.

Долтакъа-Хьажас цун моаршал юха а дерзадьдац.

— Воккха саг маршагаш сабар делахь... аьнна, файтона гІера Іояьннай кхалсаг.

ХІанзалца укхаза дІа сона яйна саг-м ма яц ер — сога цхьаъ хатта йоалла хургья-кх ер, хийтта, юха а сеца, кхалсагага ладувгІа эттав Долтакъа-Хьажа

— ХІама хозаш, мотт лувш вий хьо воккха саг, — аьннад, Долтакъа-Хьажийна біара а хьежа, къорамаьттаза вола-теш ер, аьнна, тешанза яьннача кхалсаго.

— Ва даьр-кх... ХІана яхар Іа? — аьннад Долтакъа-Хьажас, ший йизарагІ-ерстарагІ ше бег ваккха гІерташ из лувш санна хийтта, раьза вовццаш цунна біара а хьежа.

— Аз хьайца иштта айхьаза къамаьл дарах бехк ма баккхалахь сох... МалагІ цатоам баьнна, сен гІайгІа еш бахаб хьа, воккха саг, корта чу.

— Иштта, цхьаца хІамай уйлайкхайкав, из кхалсаг тІаягІа файтон лехкаш вагІар.

— Ба даьра ераш-м цІагІа!.. Марша доагІалда шо! — аьнна, бахкарга чІоагІа ше сатессача хьаьшашта санна велавенна дукхьал вахав молла.

— Маршалца вахалва... Хьаьший чуэций Іа? — аьнна, хьалха ден а из шийна вовзаш санна, елаенна, файтона тІера Іоессай кхалсаг.

— Из фу яхалга да?! Хьаьший чу ца бутача мехкара-м мичад шо..? Хьадовла шо хьа чу!.. Іоха моттиги дІаяла сискали йолча, боккха сакъердам ма бий хьаьший-м! — аьнна, ше хьалха яьнна наІараш а еллаш, цІагІа дІачуйигай молла кхалсаг.

— Молла маршагаш, эгІаь саг санна со укхаза чуэккхарах бехк ма баккхалахь сох — шийна тешамегІа хургйола фусам ма лехий массане а, — аьнна, седкъий санна лепаш, маьлха зІанарашха ловзаш дола жІовхьарий кІигаш доахка дошо гІалкхаш яда лергий йовхаш гуча а йоахаш, керта тІара йовлакх хьаь тІа юхатетта, гон тІа го а баьккха, мерза елакъежай кхалсаг.

— Массава а цхьан даьна, цхьан нанас баьбац, нах-м вІаший бовзаш дІа-хьа гІулакхаш хила даьлча мара бовзий нах. ХІача дена хург ма дий вай довзаш.—аьнна, цун ягІийла кІаькънитІера варгва со ма аьннадий дале-м, — аьнна, велакъежав молла.

— ЯггІача сагот а денна — аз хІана Іуваш цхьоалла ер къиза халбате, сона мегаргдац дуне довза, аз мегаргдац сакъерда, аьнна, араяьннай со. — аьнна, цІаьхха тІоа сегача санна сийрдалехийтар цо ший жІовхьара біаргаш.

Лаьлача санна, хахха аьнна, воаставеннав молла.

Шийцига енача хьаьша фу эш хьежаш, молла хьувзача ханна, ваха уж болча цІегІа дІачуваьннав Долтакъа-Хьажа. Ер біаргаворах боккъала ше гІозваьлча санна велавенна дукхьал ваьннав молла.

— ХІанз укх хьаьшаца воаллаш хьа гІулакх де мукъаваац со, кхоана юха воагІавалар хьо, — аьнна, аравакхха дагахь, наІаргахь дІахиваьв молла Долтакъа-Хьажа.

— Кхоанарга дала йиш йоацаш гІулакх дий а мича хов хьона укхо денар, ер дІаверзийтача юкъа сайна эшарг долча гІулакха-м аз бехказа воалийт хьо, — аьннад кхалсага.

— Вала хІаьта, Іа сагот мадедахь, ер дІавахийт аз, аьнна, Долтакъа-Хьажа аравакхха дІатеттав молла.

— Кхы къайле йолаш гІулакх дац аз денар-м... — аьннад Долтакъа-Хьажас. — айса хьога дІадиллийта, сай ахча дахьа венавар со-м...

—Иза-м кийчча уллаш даьра дар... Хозий хьона?! — аьнна, сесагага Іочукхайкав молла.

— Фу дезар хьона? — аьнна, ела хьагучаяьннай молла сесаг. эгІаз яха, ювсаенна цунна біара а хьежаш.

— ДІалел хьай... цига цхьанахьара хьайице укхан итт тума! Іочу гІо, цо хьалургда хьона — ..аьннад молла.

Іочвваха ший ахча хьа а ийца вІалла дага а доацаш хиннача цу гІулакхах, укх кхалсага баркал ца оалаш дІаваха тоам а ца хийтта, аьрда бе ший ахча а доаллаш, вена ераш болча, гІадваха вела а къежаш, юха гучаваьнна Долтакъа-Хьажа. Ше гІулакх даьлча дІа а ца водаш юха чувенача Долтакъа-Хьажийна эгІазваха, сийвенна, кхалсага ца эвача гІолла біа-са яь, из цу чура чехкагІа араваккха гІерташ, бирса цунна біарахьежаш вагІаш хиннав молла.

— «ХІай?!. Хиларий хьона хьовзадаьчох гулакх?» — аьлча санна, ела а къежа Долтакъа-Хьажийна біарахьежай кхалсаг.

ВІалла дага а доацаш из бахьан цІаденача ший бе доаллача ахчанна сов гІадваха, фу аьнна ше цунна баркал аргда ца ховш Долтакъа-Хьажа латтача ханна, цхьанахьа гаьнна. кхайка-хозе саг воацаш, эрий-ара ше цхьа йолаш мо мара аккхарех оза ца луш, багах йиш лакха йолаеннай кхалсаг. Дог долаш локхача ашара озаь'тоалушше а, ший ашарца нийсъеш, ше дІатІаxайна вгІача истола тІа, диткъача кулгашца фата етта йолаеннай из. Йиши фатеи вІаштІехьа даьнича ханна, ши пхьарс дІа а бахийта, хи тІа хьувза боабашк санна тайжа, халха йолаеннай кхалсаг.

Ахча бе доалла аьрда пхьарс хьалха урагІа а, аьтта пхьарс тІехьашкахьа юха а бахийта, біаргаш а ловзадеш, тосс-тоссалуш, кхалсага тІеххьа, го тувса волавелар Долтакъа-Хьажа... Цецваьнна, цар хьувзадечоа уйла еш, біарахьежаш вагІаш цхьа ха яьннача гІолла, ше цо Іехаваьлга а хайна, хІанз со юхагІертарах яла гІойле йоацача даьннад-кх ер, догхойтаргдац-кх, аз аккхарга, аьлча санна парт аьнна, ура а йиккха ши пхьарс дІа а бахийта, царна тІеххьа халха волавеннав молла а...

Халха ювлаш цхьа ха яьннача гІолла, багах лекха йиш а ше ду халхар а сацийта, шийна тІеххьа халха вувлача Долтакъа-Хьажийна юха тІайийрзай кхалсаг.

— Со-м... дукхача хана ленз, цхьаккха а че доацаш, дийна а волий-теш, яхаш, айса догдилла хиннача, тІем тІа вахача сай марагара, цІавоагІа со, аьнна, хоам хинна, маьулла хьалхагІа цунна дукхьал кхача гІерташ се йодандаь, гІадъяха ма ювлий халха. Айя... ва Хьажа, хьо хІана вувл халха?! — аьннад кхалсага.

— Дуненахь кхы соах хьакхетачар даьлар-кх из, яхаш, айса догдилла ер ахча, — аьнна, из бе доалла аьрда кулг біаргашта дукхьал а лаьца, — дага а доацаш сайга юхакхачарах ма вувлий со-м. айя... ва молла, хьо хІана вувл халха?! — аьннад Долтакъа-Хьажас.

— ДІа вувл-кх со а... хьачубеннача дала, дикаца дІакачара боахалба е хьаьший, яхаш... — аьннад молла.

«Шелковский» совхоз бурунни аренашкарча лаьтта ул.

Йоккха опыт йола коллектив а кхоачам боллаш дикача фух йола хьайбаш а шийн хиларах из боахам 1958 шера духхьал племенной дараш мара жа ца лелаве баьлар.

Цунна доаллаха, Наурски районе бурунни лаьтташка вIашагIъеллар «Терский» яха йоккха жа леладу совхоз. Вай республикерча жа леладеча боахамех эггара доккхагIа дараш да уж. Цар кхеду кхыча боахамашка дохка племенной Iоахарий, биткъа хьоаса бола маьхера тха доаккх.

Жа леладар геттара пайдане да, хIаьта уж цу гIулакха лаьрхIа специализаци яьча боахамашка леладеш хилча цох хьахулар шозза алсамдоал.

ХIанз республике дукхача боахамашта специализаци еш я, хIаьта а, из гIулакх лерттIа лелала йиш йолаш дац, хIана аьлча хIанзалца хьа царех дукхагIа дараш къаьстта лаьттах пайда ийбара е хьайбаш леладара бокъонца йола специализаци яь дац. Из бакъду вай лакхе йиийцача специализированни шин совхоза экономически хьокхамаш вIаши ниисдича. Цу боахамашта специализаци мишта яьй гуш да цар экономически отраслешка хьежача.

СПЕЦИАЛИЗАЦИ БЕ-БЕ Я

Iалама хьалашкеи лаьтташкеи диллача уж боахамаш цхьатарра торонаш йолаш да.

«Шелковский» совхозе 1952 шера денз чуйнна племенной болх бу. 1959 шера деррига боахаме хиннараш тха доаккха жа дар. хIаьта «Терский» совхоза жеца цу тайпара дараш диълагIа дакъа мара дацар. Цул совгIа цу боахама жеца кхыметтел гIожа тха доаккха жа а дар 3 процент.

Хьалхарча шерашка «Шелковский» совхозе леладеш хинна жа юкъера дозал лакха йолаш дацар, тха нилха дар: когаш тIеи чукIали тха кIезига доалла, тIехк йиткъа яр. Царга хьежжа шоай башхалонаш а йоахкар царех: тха дикеи чIоагIеи дар, цу екъача зонерд Iалама хьалаш дика а ловра.

Совхоза специалисташта хьалхашка декхар отталир — хьатIайоагIача хана жан юкъера дозал лакхае, чIоагIа маьже йолаш уж хилийта, тхан дикал а лакхъе. Жан фу тоадеш шерра юкъекхахьа баьлар укх совхозе Iилманеи хьалхалаттача практиканеи карагIдьннар.

Уж декхараш толамца кхоачашдара совхоза специализаци йир духхьал жа мара кхыдола хьайбаш леладергдоацаш. Керттера уйла дика тха дола племенной Iоахарица кхедара тIаяхийтар.

Массехк шера говзача селекционераша С. А. Вознесенске, А. А. Артемова, Ф. Я. Затона, В. И. Ревутова, академика М. Ф. Иванова методах кхетаме племенной болх барах цIенача фух дола жа дийбар. ХIанз цар дIаболабаь болх дIахо беш я селекционер Л. Морозова. БархI шу да цо укхаза болх бу.

ТIаккха «Терский» совхозе, боккъаллар аьлча, хIанз мара дIаболабаьбац племенной болх. Укх совхозе хIана лелабеш 70 эзар устагIа ба. Уж леладерал совгIа кхы а бехктокхаме отраслеш я совхоза. Дукха доахан, хьакхарч, коа тIара оалхазараш да, эзараш гектараш тIа ялат, баьцадаараш, дуга кхеду боахамо.

Дикача фух дола жа дебадара, тха дукхагIеи дикагIеи хилийтара хайра хIама деш бац укхаза. Мела я доакъара база.

Боахама экономика дукхача отраслех латташ хиларах специалистийи кулгалхойи низ дIакхачац жа леладеча болх дика вIаштIехьбаккха.

Нагахьа санна боахаме жа леладарал совгIа кхы а отраслеш хилча уж керттерчунца ювзаенна а цуи повкъостала лелаеш а хила еза. Жа зоотехнически дикача бокъонаша дIадеххача тайпара леладар мел дика да хьагойт «Шелковский», «Терский» совхозашка леладеча жан продуктивностага хьежача.

«Шелковский» совхозе 30 эзар совгIа устагIа ба, хIаьта укх шера тIеххьарча ялх бетта — 43,5 эзар. Шерагара шерага хIара бIаь жийна тIехьа 109—123 (1966 шера) Iаьхар кхебаьб боахаме, хIаьта 1963 шерагара 1967 шерага кхаччалца хIара устагIанна тIера доаккха тха 5,7 килограммагара 6,2 килограммага кхаьчал, лаьтта хIара бIаь гектара соахка 92 устагIа кхоачар совхозе. «Терский» совхозе хинначул кIезигагIа хул уж, хIаьта а 100 гектара кхоачача жена тIера шелковчанаша даьккха тха 657 килограмм да, терцаша даьккхар 462 килограмм мара дац.

«Шелковский» совхозо паччахьалкхенга дохка тха стандарто дIадеххача тайпара цIенеи лакха дикал йолаши хул, цудухьа цар пох хьаэц лакхагIа бола мах. Цу бахьанца республике жа леладеча боахамашта юкъе эггара лакхагIа рентабельность йолаш хьабоагIа из боахам.

Хьалха цу боахама цхьадола жа Iулаш шоллагIчеи кхоалагIчеи классах дола устагIий юкъе долаш дар, хIаьта хIанз 98 процент «элитаи» цхьоалагIча классеи жа да. КхоалагIча классех цхьаккха устагIа бац боахаме. Царна тIера доаккха тха дика да, цул совгIа хьоаса листеи бIаьхеи болаш хул из. Из иштта хилар геттара пайдане да, хIана аьлча гIум чакхъялийтац цо.

«Шелковский» совхозе кхедаь жа чIоагIа раьза а болаш дIаийлу Казахстана, Буряте, Ставрополья, Гуржий колхозашеи совхозашеи. 1958 шера совхозо цхьа эзар устагIа бехкар, хIаьта 1966 шера бехкар цхьайтта эзар бар. Укх совхозе цхьа центнер тха доаккхаш 1966 шера дIададхар 229 сом да. Терский совхозерчул 8,31 сом кIезигагIа. Цудухьа цу боахамий производства рентабельность тайп-тайпара я. «Шелковский» совхозе 72 процент, «Терский»—40,9 процент.

«Шелковский» совхоза жа Iуй лакха говзал йолаш ба. Царех вурийтта «РСФСР жа леладу мастер» яха цIи лелаеш ва.

Дукхача шерашка къахьегама толамаш дахарахи жа леладеча лакха хьокхаман хиларах 1967 шера Ленина орден еннай цу боахама.

Социалистически Къахьегама Турпала Эсмухамбетов Паурде цIи дика йовзаш я вай республике меттел беррригача мехка а. ЦIаккха бIу ца къожабеш Iилман карагIдьннараш балха юкъеккхуьь цо. Жа дикагIа дебийтара духхьашха дахка деза жа вIашагIа теха къаьсттача Iуле леладу. Из гIулакх укх боахаме мара кхычахьа деш дац.

Iилмахоша могадарца тха дикагIа дегIадоагIаргдолаш жерчашта сангал дуалу. Цудухьа укх шера Эсмухамбетова бригадо хIара бIаь жийна тIехьа 146 Iаьхар кхебаьб, хIара устагIанна тIера бархI килограмм тха дергал. Прогрессивни кошарно-базови методах кхеду бригаде Iоахарий. Эсмухамбетова методах болх беш я укх боахаме Социалистически Къахьегама Турпала Амитов Умурзака жа Iуй бригада а.

ЙоагIача тайпара йоакхо ю цу боахаме аренашка Iеш болча жа Iуй, цар вахара хьал тоадара.

Дукхача дакъе цунца дувзаденна да жа леладерий къахьегама толамаш а.

Белгалде доагIа укх шин боахаме продукце единица яккхарга дIадохийтар цхьатарра доацилга. «Шелковский» совхозе цхьа центнер тха доаккхаш 6 центнер доакъара единица эш, хIаьта «Терский» совхозе дIадохийтар шозза е кхозза дукхагIа да. «Шелковский» совхоза ерригача аренашка доажадераш жа мара кхы хьайбаш дац. Лоа дилла чIоагIа шелал этта ха ца хилча уж Iай а тIехьа дийнахьи буси доажадеш хьабоагIа укхаза. ТIаккха ховш ма дий эрий буц тIаьппача доажадеча хьайбай продукцега дIадодар мел лоха да.

Бурунни аренашка буц хIара шера кIезигагIа хул, цудухьа цига удобренеш тувсаш, баьцаш, даьгIенаш тоаеш болх доаттабе беза.

Иштта «Шелковский» совхоза жа леладерий опыто хьагойт мел пайданегIа да боахама чухьарча производства специализацена концентраци яр. ДIахо йодача хана вай республика арениа зонашка из болх шербеш хилча цу гIулакхо дIалех уж моттигаш хица го баь чулацар, доакъара база чIоагIъяр, халача балхашта механизаци яр.

В. БАГДАСАРЬЯН,
экономически Iилмай кандидат.

М.ГОРЬКИЙ ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 100 ШУ ДИЗАРГА

ГОРЬКИЙ ДАГАУХАШ

Николай **РЫЛЕННОВ**,
поэт

Дерригача шоай вахарца зама хьаювцаш болча сийлахь-боккхача культура говзанчех ва Максим Горький. Цар лоархIам моллагIа дале а долча творчества цхьан дакъа доазонел гаьнна тIехбоал. Цар жоп тел заман дерригача керттерча хаттарашта. Цу тайпара бола говзанчаш халкъо хьалхабоах шийн исторически вахара эггара чIоагIагIа хоадам беш йолча этапашка, дIадахар хургдолчунца вIаши юхь-духьала уттача доазонашка.

Айса эрсий культуре Максим Горькел хьалхагIа хиннар мала волхьогI, аьле, уйла йича, массе а хана, цIаьхха аьлча из мелла тамаше хете а, Михаил Ломоносов дагавох сона.

Горьке цунца гаргало хулийташдар уж шаккхе а халкъа вахара эггара йоккхагIча кIоаргалашкара дунен культура лакхаленашка кхачар хинна Iац. Цунах доалл Ломоносов санна адама кхетама низах тешаш хилар, вIалла а кхоачам хинна ца воалаш знанешта тIаккхувш хилар, кIаьдвалар доацаш дош гIулакххага даккха гIерташ хилар. Шоашта юкъе бIаьшеренаш енна уж ши титан цхьан бедах ваь хиннав. Царех хIаранеца йолаш а хIаранех йоахкаш а хиннай шоай хана эггара лоархIамегIа хинна эрсий халкъа оамала белгалонаш.

Нагахьа санна Ломоносова гени Петровски реформай гIар-тата сомаяьккха хиннаяле, Горьке гени—гаргакхоачаш латтача сийлахь-йоккхача революце лаьттан бухерча талгIеша.

ХIанз дагадагIац сона Горьке цIи сайна эггара хьалха маца хезай. Из сайна къаьнача юрта, се школе а вахалехьа, деша а Iомавалалехьа хезалга-м хов сона. Горьке цIи хазар тха хьунагIарча къора-баьдеча гаьнарча моттиге кхаьча хургдар эрсий 1905 шерарча хьалхарча революце талгIешца. Со се дагавоагIарг хиннача хана-м мухха а нах вIашагIа мел бетталуча хIана хьехавац, аьнна, хьехавора из тха юртарча философаша. ХIаьта дувцаш хиннар. цу хана тханцига цхьанне а дешаш ца хинна хила мегача цун книжкаех лаьца а доацаш, цунах шийх лаьца дар. Цунах йоахар, нагахьа санна деррига шийн низ тIа а бахийта эрсий саг тIавийрзача цунга фу дулургда дIахьокхар духьа вахара пхоп тIара гIетта цхьа халкъа тамаш-турпал из хилар. Массане а бага даха дувцаш дар цу сагах кхыметтел шийн берригача министрашца цхьана паччахьа а кхераш хиларах дола легендаш. Из набахта чуволла безам хургбар цар, лоархIа ца бу мара. ХIаьта нагахьа санна чувелла валаре а — из цу чу социалургвацар царга, хIана аьлча цунна довз хьаштдолла гIовраш хьадоахаш дола дош. Из-м дуккхаза вийннав набахтенашкара ара, кхыбараш а баьхаб цо-м набахтенашкара ара.

Бера хана сона хеза Горькех дола из легенда аз мел йоаккхача хана сона дицлургдоацаш соца дисад.

Цун книжкаш, цун боккъалара биографи йовзаро из харцдудалийтадац, кхыметтел цунах шеко а хилийтаяц, цул а совгIа, из кхы тIа бакъ а даьд, чIоагI а даьд, къоастам боллаш болча чулоацамца хьал а дизад, дийнача вахара гарга а дигад.

Горьке хьакъехьа уйла еш сона массе а хана дагаихай виценнача поэта стихаш:

«Вай деношка а хул тамашаш,
Вай деношка а бувл шайхаш».

«Макар Чудра» а, «Йоккхача сага Изергила» а, «Наьна» а, Автобиографически трилоге а, «Италерча фаьлгий» а, «Эрсий мехка гIолла» яхача очеркий а автор сийлахь-воккхача писателал воккхагIа волаш висав сона даим. Аз цунах лийрхIав шийн вахара дерригача турпалалца наьха хьинар гIеттаду а ха ше лакхъю а сийлахь-воккха саг.

ЦIи хеза «Саг — из кура дош да» яха дешаш моллагIа вале а волча кхычо а ала йиш яр, цхьабакъда, Горьке санна дагахьа тешам беннача, юхатохалургбоацача низаца цхьанне а декаргдацар уж.

Сагах тешаш хилар, книжкаш дешарца Iомадаь а доацаш, хаддалза культура лакхаленашка вувлара, цу тайпара лакхаленашка вувла хIаране а бокъо хилийтара кIаьдвалар доацаш къовсам лоаттабара цун шийн опыто хьахилийта да. Эрсий революци керда культура хьаяри Горький воацаш са кхето йиш яцар.

Са уйла къоалама, юкъарчал доацаш писательски говзала тIайийрзача, тайп-тайпарча писателий книжкаех, эггара хьалхагIа а эрсий юрт, вай воай Iалам хестадеча книжкаех Iомалора со. Цхьабакъда, деша художникех моллагIчоа а са безам тIабаха хиларах, сона ховра царех цхьаннега а соах Горький хьулавулургвоацилга. Цун хьакъехьа аьлча, сона хетар эггара хила йиш йоацашдар хила йиш йолаш да, аьнна.

Кхувш воагIача аз кхетадечох Горький массапахьа а волаш, массаза а кхетош вар, заман эхь-эздел а санна. Со даггахьа тешаш вар литератураца моллагIча тайпара хиппа а гIулакх долаш мелдар деша цун кхувш хиларах, долче. мичча хача кхаьча а цкъа аз язбаь мугI а цунга дIакхоачаргхиларах. Цо гIаз а кхувлар, унзар а воахар. Цу гIулакхо деххарийла вора юха а ца кхолуш, дош доацача хIамашца хьакхаштал а ца лелаеш, лоадам боаца ловзорташ а ца деш, чуйнна болх бе. Горьке массалас хьехар деша мах цунна тIехьашка латтача писатела биографега, цун духовни вIаьхелга хьежжа болга. Сона хIаьталехьа а ховра хьаштдолла литературни куц хьадагалаца йиш йолга. цхьабакъда, вахар доацачара хьадагалаца йиш йоацилга. Вахар ше ваьха хила дезар.

«Вахар хIама деш хилар да» — яьхад Горьке, хIаьта из шийн вахарца бакъдеш дIа а хьийкхад цо. Деррига а цун вахар, духхьал хIама деш хилар хинна а ца Iеш, деша эггара шерагIча маIане ма кхетаю йола творчество яр. Цудухьа хила а хиннад цунах-м ткъоалагIча бIаьшерен легенда. Бакъ хиларах тешаву а кIоаргга хадкъал а дола, долдача хIамал а чIоагIагIа низ кхоачаш сага къахьегами творчески лоIами, хIама деш хиларо гIаикхувлаш хилар бакъду легенда. Цу легендагара дола а деннад вай советски литература.

Массанена а ховш ма дий Октябргара хьалхарча ноахала талант йола дуккха а писателаш ноткъа баьхар Горький волга. Цхьабакъда, къаьстта а чIоагIагIа теркалбора цо кердача Россе кIоаргалера литературе ихараш — писателаш-провинциалаш.

Геттара безаме письмо дар са смоленски доттагIех волча, ше яздеш дараш цу хана О. Ричч яха псевдоним а йолаш кепадийттача поэтага Александр Плешковга Горькегара денар.

Алексей Максимовича яздаьдар: «Автора шийн юхь я. Из геттара дика ма дий. Автор музыка во кхеташ вац, хIаьта деша чам а ба цун, — из а во дац. Цун долаш да безаме «уйланггахьа вахар». цхьабакъда, гучох, цунгара хьадоагIаш хургдакх цхьадола цхьалхле йоацаш дар, образаш къоастам боллаш ца хилар, хIаьта из бахьан долаш сов дола, цхьайолча хана — товш, дувшаш доаца дешаш хилар. «Техника» — балийта я».

ХIаьта а цу тайпара безаме жопаш Горькега хаттараш деча са берригача мехкахошка-м ахацар.

Ер да М. Д. Богомоловга (В. Кудимовга) дена цун лоацига письмо.

«Дувцар — во даь да.

Хьо Iомаваланза варгвац, нагахьа санна Хьа яздарцара безам — цIенхашттара безам бале. Аз чIоагIа могадергдар Хьона Чехова кагий дувцараш дешаш чакхдаха, цо Iомавергва хьо дешаш кходе, айхха, къоастам боллаш хилийта. Iа яздечча тайпара яздора 60-ча шерашка Николай Успенске. Вай хана из мегаш дац».

Цу цIимхарча письмос ше фу дергда ца ховча ваккханзар къона писатель. ТIехьагIа цо ше дувцар цо шийча шийн никъ хьалаха новкъостал мишта дир. ХIаьта из никъ цунна корабир шийна гарга йолча исторически материалах лаьца исторически тема къоастаярца.

Ткъаь иттлагIа шераш чакх а далалехьа цо яздир крепостной художниках «Мартын живописецах» лаьца теркам тIабола роман, хIаьта из дешарашта хIанз а тIехьа чIоагIа дукхадезаш а да.

Йоккхача столични прессе бирса сардамаш даьха Михаил Исаковске «Правда в соломе» яха книжка Горькега мишта кхаьча хиннад хац сона. Цхьабакъда, сона дика хов 1928 шера юххье «Известеш» тIа араьнна цун рецензи Исаковске шийн кхела хинна ца Iеш, цу ханналехьа а Исаковскех шоай хьехархо лийрхIача Смоленщинерча, вешта, Смоленщинера хинна а ца Iеча кхыча къонача поэтий кхела а Iалаьмате боккхача лоархIаме хинна хилар.

Цо бIарчча поэтически лостам дIаболабалийтар.

Горьке редактировани а еш араьдувлаш хиннача «Литературная учеба» яха журнала ткъаь иттлагIча шерашка араьлар «Встречи» яхача са книжках лаьца дикадар хилар лов отзыв. Цул тIехьагIа мара лоархIаванзар со Горьке могабанза бола цхьаккхе а мугI кепа ца тохаш хиннача «Колхозник» яхача журналага сай стихаш яхьийта. ХIаьта Горьке са стихотворенеех цаI могаярах са литературни къонала эггара йоккхагIа йола дега гIоз а хилар.

ХIанз итташ шераш дIаихад. Сона бIаргагучча хувцалуш хьаихад литература куц, репутацеш, хьа а хулаш, цхьа ха маьлле а йицлуш дIайийннай модаш. Сох сайх а ца хьокхалуш дисадац хувцамаш. Цхьабакъда, шераш дIаихадале а сона хIанз а тIехьа дагаух Исаковске книжках йолча цун «рецензе» тIара дешаш:

«Форма чоалхане а йоацаш маьхе чулоацам болча стихашта тIаккхувш хилара ва со».

ХIанз сай опытаца а дерригача сай вахара опытаца а бакъде йиш я са уж дешаш.

(АПН).

ДАЙИ БЕРАШИ

Хьаьнача басарашца тIеххарга гIолла дахкаьча доккхача шовзткъе итт портрето куп даьккхад Ленинградерча Кировски (хьалха Путиловски) завода музея галерея. Уж ба завода къаьнара болхлой, цар дакъа лаьцад революцеи граждански тIем тIеи, хьаьий эггара хьалхара советски тракторааш, цар 900 ди даьккхад гитлеровски блокада йолча хана, Кировски завода 4—5 километр мара гаьна йоацаш фронта линни хиннача хана Ленинграде оборона лоаттаеши цехашкара ара ца боалаши.

Завода цхьабола ветранаш хIанз дийна бац, дукхагIа бараш шоай ха яьккха а баьнна салаIа бахаб, цхьабакъда, «чировций» кердача тIехьено дагалоаттабергба завода сийле яьккхараш.

«Кировски завода исторе» сомача шин тома тIа мадарра дувц цу ветераний гIулакхаш.

Портреташ дахкаьд профессиональни художникаша а ца доххкаш, живопись езараша — дукхагIча даькъе заводской культура Двореца изостуле Iомалуш болча завода къонача болхлоша.

Елена ДОРОШИНСКАЯ,
АПН корреспондент.

Елаенна юхь йолча безамерча нохчий йоIа Цухаева Бирланта Урус-Мартана района Мичурина цIерагIча совхоза шоллагIча отделене доаркалла болх бу шоллагIа шу мара дац. Атта боаца болх безабеннача Бирланта дийнахьи буси бIу ца къожабеш къахьегар хьалхалаттача доаркай говзал Iомае гIерташ.

Ер шу долалуш духхьашха дахка пинараш делар цунга гIулакх де. Зоотехнически бокъонаша дIа мадеххара лерттIа гIулакх деш къонача хьайбашкара йоаккха шура совъяккхара ерригa уйла тIаяхийтар доярка. Юбилея сийна яьржача социалистически яхье шерра дакъа лаьцар Цухаевас. Ше гIулакх деча духхьашха бехкача 15 Iаттах хIаранегара шера планах 1200 килограмм яккха езача хIанзале 1590 килограмм совгIа шура яьккхай цо. Укх дешошка планал совгIа шура дIалуш я Цухаева Бирлант.

Сурта тIа: Цухаева Бирлант.

Т. Арчакова сурти тексти.

СОМИЙ БЕШАМАШ ДУКХАГIА ХУЛ

Тха совхоза коллектива ерригa уйла КПСС ЦК мартовски майский Пленумаша яь решенеш кхоачашъяра тIаерзаяь я. 1964 шера денз шерагара-шерага лаьтта леладара культура лакхъеш, шийн болх тоабеш хьайоагIа тха сом лелабеча къонача совхоза коллектив.

ХIара шера дукхагIа чуэц ялаташ, лохду культураш кхеярга дIадодар.

Керттерча дакъе сом лелабеш ба тха боахам. Тха специалисташеи болхлошеи кIезига къахьийгадац из кхебара культура лакхъяра. Эггара хьалха сомий гаьнаш нийлха йолча моттигашка керда къонаяраш дIаегIар. Из болх 605 гектара тIа баьб. Цхьатарра дIаяьхай эрий хьатIаьнна гаьнаш.

Уж ягIача «семеринка», «бойкинг», «джанатан», «ранет-шампанский» яхача Iай буача сома гаьнаш дIайогI. Цу сортах бола сом шелал ловш ба, цудухьа из Iай боахама складашка лелабарах телхац. Мар бутт бовлица городе бахача наха сом лоаттабе вIаштIехьдоал тха.

Иштта сом Iай лелабе йиш хургъяцар боахама, нагахьа санна лаьрххIа цу гIулакха яь помещенеш ецаре. Говзача специалиста прораба Агнаев Къазбика кулгаллеча гIишлоштъерий бригадо соахка цу гIулакха 200 тонн сом чугIоргбола помещени хьалййр. Цу тайпара цхьаькка цаI хIанз хьалъяь йоаккхаш а латт.

Кийчдаь дьинад боахаме боалаш дIабуврrбола 50 гектар лаьтта. Цига боккъонца планировка яьй, хий декха йиш хургйолаш хий ухача каналах дIахеттад ца лаьтта.

Сомий гаьнаш ягIа участкаш гонахьа карташ яь чуерзаяьй, гонахьа михаш а егIай. Хий хьадоагIача канала юхе зене баьцаш тIаювргйоацаш гонахье аькха люцерна дIайийнай.

1967 шера планах чуба безар 525 тонн мара боацача сом лелабераша чубенар 815 тонн, хIаьта дикагIболча сома 330 тонн паччахьалкхенга ехкай. Сом лелабаьча йиъ бригаде хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 15—20 центнер йоалаш хьийкъар из культура. Центнер продукцега дIадахар планах лийрхIачул кIезигагIа да.

ХIанз Хаджиева Кайпаси Соколенко Любаси кулгалду звенош тIадоагIача шера сом хьувкъабе дерхIаш бешамашта гIулакх деш ба. Цар гаьнашта юкъера лаьтта аьха кIаьдлаьд. Совйола ткъовронаши овлаши дIатийдай. ДIайха деноош лаьттача хана къона гаьнаш егIай. ЦхьоалагIча бригаде чудуийташ хий дилла баьннаб шоай беша. Из болх гаргакхаьчаб кхоалагIчеи йиълагIчеи бригадашка а. Гурахьа хьалха сомашта ядохимикаташца еш йола обработка массанахьа яь даьннад.

Шекара свекла а кхею тха боахамо. Из культура а дика хьийкъай. Иштта Чинхаев Ювсапа бригаде 10 гектара тIа делаяьй свекла. ХIара гектара тIара цар 512 центнер мерза овлаш чуденад. Соколенко Любас кулгалдеча йиълагIча бригада коллективо гектара тIара чуийца хьувкъам 512 центнер ба. Гектара тIара 350 центнерал кIезигагIа яц совхозе юкъера лаьрхIача кхеьь свекла.

ХIара шера дукхагIа дIадув тха кхашка ка бола ялаташ. Из вIаштIехьдоал къотаргаши овлаши хинна 400 гектар лаьтта мукъадаккхарах.

380 гектар долча гурахьа дика кийчдаьча лаьтта ялаташ дIадийр оаха. ХIара гектара тIа 1,5 центнер минеральни удобренеш а тессаш.

Лоам уллача «Керла Шарой» яхача юртара баьхка нах ба тха совхозе хIанз бахаш. Кхаш леладеча бригаде къахьегаш ба уж. Царна кулгалдеш ва коммунист Вакараев Темирхан. Хьалха пайда ца луш илла дукха гектараш лаьтта къотаргех мукъадаьккхад лоамарой бригадо. Иштта «мукъадаьккхача» 280 гектар долча лаьтта хьалхарча шера дIадийна ялат хIара гектара тIара 27.5 центнер даьлар, хIаьта свекла гектара тIа 350 центнер хилар. Цул совгIа дика хьийкъай бригаде 270 гектара тIара хьажкIа а. ХIара гектара тIа 25 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьлар царна. Цудухьа кIаи хьажкIаи планах 400 тонн йохка езача 875 тонн ехкай бригадо.

ХIанз цу бригаде бIаьсти ювча культурай фу кондицега дIакхоачалеш ба. ХIанале кийчдаь баьнаб укхаза хьажкIий. цкъа дIайийча дуккхача шерашка хьахулача баьций. баьцадаарий фу.

Юбилейни шера массайолча участкашка болх дика вIаштIехьбаьккха, овсарле лакха йолаш къахьегарах е шу пайда болаш чакхдоаккх совхозо. Из 110 эзар сом гаргга хила беза.

И. ЧЕРНОЗУБОВ,
Ачхой-Мартана района Орджоникидзе цIерагIча совхоза керттера агроном.

ТIАДОАГIАЧА ШЕРА—КХЫ А ДИКАГIА

Цу девизах болх беш ба тха колхоза къахьегамхой. Тхоашта хьалхашка латта декхараш белгалдале са дувца безам ба укх юбилейни шера хьийгача къих хьахиннарех. Тха боахама керттера лостам растениеводство я, хIаьта хьайбаш дукха дац. Дерригаш а ворхI бIаь гаргга бежан мара дац тха цаI мара йоацача шурий-товарни ферме. Цу шинна даькъо укх юбилейни шера дIабахача цхьайтта бетта хинна доход 900 эзар сом да.

Укх тIеххьарча шерашка ди тIехь лакхлу боахаме лаьтта леладара культура. Масала, укх шерарча хьувкъама лаьрхIа гурахьа юв культураш дIаювш, деррига лаьтта ханнахьа, йоагIа кIоаргал а йолаш аьхар. ХIаьта лаьтта ахалехьа кхоачам боллаш минеральни органически удобренеш тайсаяр. ДIадийна деррига фу а хьалхарчеи шоллагIчеи классах дар. Цу тайпара боккха теркам тIабахийтар кхаш леладераша бIаьсти юв культураш дIаера хьадаш вIаштIехьдахара а: ханнахьа кийчдир дикагIа дола фу, хIаьта бIаьстан юхье аха цхьаккха а гектар ца юташ ерригa зябь гурахьа аьха яьккхар. БIаьсти а гурахьа а юв культураш агротехнико маяххара лоацдача хана дIайийра. Из бахьан долаш хийкъар, гурахьа дувча кIи хIара гектара тIара 25 центнер яьлар, планах 16 центнер мара йоацача.

ХIаьта паччахьалкхенга декхар планал совгIа 297 тонн кIа. Дика хьувкъаьяр кхаш леладераша шекара свекла — хIара гектара тIара 317,7 центнер. Боккха пайда хилар боахама паччахьалкхенга планах йоагIачул совгIа 2,5 эзар тонн свекла йохкарах. Тха района шекара свекла леладерий хьокхамашта юкъе а дика толамаш да уж. Из культура кхеяра башха аьттув болаш доацача тха лаьтташка цу тайпара лакха хьувкъам кхебалла говзал Iомаяьй тха механизатораша.

Къаьстта белгалде безам ба са Дугуев Хункарнашас кулгалдеча бригада даьха толамаш. Бригада членаша шоаш гIулакх деча кховзткъа гектарах хIаране тIара юкъера лаьрхIача 420 центнер шекара свекла чуийцар. Цу масало хьахьокх тха хьалашка из маьхера культура кхы а дикагIа хьувкъае йиш йолга.

ТIеххоачашйир тха кхаш леладераша паччахьалкхенга хьажкIа, дуга, мукх, кхыйола культураш йохкара производствени планаш а. Юртбоахама культураш иштта дика хьувкъаяра боккха пайда баьлар минеральни, органически удобренех. Иштта, дIадахача шера оаха Iалашъяьяр 720 тонн суперфосфат, кхо бIаь тонн аммиачни селитра, кхо эзар тонн органически удобренеш. ХIаьта, специалисташа оттадаьча боахама картограммага хьежжа тайсар уж кхашка.

Лаьтта леладара культура лакхъярах, минеральнии органически удобренеех лерттIа пайда эцарах, Iилманнеи хьалхалаттача опытаи карагIдийннараш хадданза балха юкъекхувларах тха йиш хул хIара шера юртбоахама культураш дикагIа хьувкъае. Укх цифраша къаьгга хьахьокхаргда из. 1965-ча шера хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 16.4 центнер мара даланзар ялат, хIаьта укх шера из цифра 25,2 центнерага дIакхаьчар. Цунга хьежжа хIара шера лакхлу боахама доходаш а.

Кхоачамбоацараш а да тха боахаме. Керттерча даькъе дуга кхедарга диллача нийсденнад уж укх шера. Паччахьалкхенга дуга дохкара план тIеххоачашъяьяле а, хIара гектара тIара 26,6 центнер мара даланзар из, план 30 центнер йолча. Цун керттера бахьан да дуга дIадийнача лаьтта дукха просадкаш хилар, хIаьта лаьтта физически а химически а состав хIанз а тIехь лерттIа тахканза хилар.

Дале а укх шера тIадоагIача шера лаьрхIа лоархIаме декхараш тIаийцад оаха. Уж бехктокхаме декхараш кхоачашдара укх шера хинна кхоачамбоацараш цIендаь дIадаха дезаргда. ХIаьта декхараш укх тайпара да: ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 22 центнер ялат доаккхаргда хий ца дехкача лаьттара, хIаьта хий дехкача лаьттара—28 центнер, дуга хIара гектара тIара 35—40 центнер. Уж декхараш кхоачашдара гуррахье а къовсам дIаболабаьб кхаш леладераша. Гурахьа дув ялат хIара гектара тIа 2—3 центнер минеральни, 5—6 тонн органически удобренеш а товсаш дикагIа долча фуца дIадийра. Иштта дика кийчо еш латт бIаьсти юв культураш дIаера а.

Дика къахьегама толамаш даьхад тха шурий-товарни ферма хьайбаш леладераша а. Дукха ха я цар паччахьалкхенга дулх дохкара шера план кхоачашъяь. Планах деррига лохка дезар ткъо тонн мара доацача 27,7 тонн дулх дехкад. Шозза гарга тIеххоачашъяьй ферма коллективо паччахьалкхенга шура йохкара шера план а. ТкъоалагIа декабрь тIакхоачаш паччахьалкхенга 175 тонн шура ехкай, шера планах йоагIар бIаь тонн мара йоацача. Дукха ба ферме цIераш яха йиш йолаш дика къахьегарца белгалбаьнна доаркаш. Цхьаццаболчар хIара кхоабача Iаттагара шура яккхара шера заданеш (1 эзар килограмм) шозза совгIа тIеххоачашъяьй.

Хьайбашта эшшача тайпара вIаштIехьдаьхад хьалаш ферме. Iалашдаьл шортта гожа, моша, концентрированни доакъар. Цул совгIа лерттIа кийчъяьй помещенеш Механизированни ду дукха хала балхаш. Из бахьан долаш хьайбаш леладерий йиш хиннай продукце единицага дIабода мах дикка лохбе.

Пятилетка план ханал хьалха кхоачашъяра Сунженски района боахамий къахьегамхоша даь кхайкарал хьал а лаьца пятилетка кхоалагIча шера чотах къахьегаш ба ферма хьайбаш леладераш.

Бехктокхаме да царна хьалхашка латта декхараш. ХIара бIаь Iатта тIехь 85 Iаса хьалкхеде, хIара кхоабача Iаттагара 1800 килограмм шура яккха.

Кхаш а хьайбаш а леладераш тешаш ба тIадоагIача шера укх шерарчул дуккха дукхагIа боахама пайда бергхиларах.

У. ОСМАЕВ,
Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза председатель.

ХЬЕХАРХОЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

КЪОНА ТIЕХЬЕ КХЕЕШ

Вай советски школа образоване башхало я школа йистейоаккхар эггара хьалхагIа коммунистически общество хьаерий мугIарашка дIаотта кийча волаш, КПСС Программо къоастадаь Советски паччахьалкхен политически а боахама а декхараш бекъонца кхетадеш хила везилга. Школа йистейоаккхар миччахьа а: совхозе е колхозе, гIишлош еча е заводе балха гIоргволаш, юкъерча специальни дешара заведене е ВУЗ-е деша гIоргволаш вале а бе-башха доацаш, цун хила еза программо къоастабаьча боараме юкъараобразовательни знанеши навыкаши, хIаьта ший знанеш вахара юкъекхахьа ший балха дикала ше бехктокхаме волга кхета а деш, тIагIертта, хIама хьадеш къахьега ховш а хила веза из.

Школана хьалхашка латтача декхарашка хьежжа да хьехача предмета хьалхашка латта керттера кхоачашде лерхIараш: юкъараобразовательни, практически, кхетамца кхебара хьакъехьардараш. Коллегашка дагадоххийта безам ба са фу кхетаде доагIа цу кхоачашде лерхIарех, вешта аьлча, цу кхоачашде лерхIарий керттерча чулоацамах льаца дувца.

Юкъараобразоване кхоачашде лерхIараш да вахаре хулаш дола чоалхане доаца хIамаш мелд-мишта а царна юкъера бувзам а кхетабе торо хилийттал йола знанеш дешархошка Iомайойтилга. Цу знанеша гIо де деза нийса марксистски мировоззрени дегIаахара, гонахьа хулаш дола хIамаш кхетадеш дIанийде дешархой Iомабара.

Предмет практически Iомадара кхоачашде лерхIараш да дешархой теори практикаца вIашагIьювза ховш хилийтар, вешта аьлча, Iомаьча знанеех практически декхараш кхоачашдара пайда ийбе Iомабар.

Кхетамца кхебара предмет хьехарца кхоачашде лерхIар да дешархой шоаш кхоачашду гIулакх тIагIертта, лерттIа, цIена кхоачашде, шоай выводаш, шоаш лерхIараш нийса дий хар духьа тахка Iомабелга. Болх беча хана терко йоацаш хиларо дукхача хьале гIалаташ дувлийт. Дешархой терко е Iомабар хьехархочо кхоачашде дезача керттерча гIулакхех цаI да.

Хьехархочох теша а тийша, цунга дIаденнад Iалаьмате боккхача бехктокхамера гIулакх — коммунизм хьалъергьяраш кхетамца кхебара гIулакх. Хьехархочун идейно - политически боарамах, цун педагогически квалификацех, методически говзалах тийша да из доккха паччахьалкхен декхар камаьхала а йоалаш кхоачашдар.

Дешархой Iамабараи кхетамца кхебараи эггара боккхагIча лоархIаме ба урока чулоацам. Цхьабакъда, Iомаберашка из дикагIа дIаккхетабайтар духьа эггара цIенхаштагIара уйла тIаерзае еза материал дIахьехара формана, дешара занятей методикана. Теркалле доагIа из яле а кхыяр яле а йолч метод, методически хьисап дуккхача факторашка хьежжа хулилга. Йолаш яц вахаре нийслуш мел долча хIаманна цхьатарра мегаш йола метод. Цхьабакъда, мичча бесса дале а хержача методо новкъостал де деза урока чулоацам эггара дикагIча тайпара кхетабайтара.

Вай парте хьалхашка оттадаь массе а оагIора тоавенна, материалистически мировоззрени а коммунистически мораль а йолаш вола зIамига саг кхевара декхар — из сийлахьа декхар кхоачаш дулургдац ший гIулакх дукхадезаш а обществана из тIехбаьнна боккхача маьхе хиларах тешаш а волча, ший предмет довзаш а цунца безам тIабаха а волча, предмет хIапзарча ханарча практикаца дувзаденна хилар гуча, дешархой безам тIагIоргболча тайпара из дIадувца ховча хьехархочунга мара. Лоацца аьлча, из декхар кхоачашдулургдац вай дешархошта Iомаю дикалаш шийх йоахкаш волчунга мара.

Город Грознерча № 1 йолча юкъерча школа педколлективо кIоаргга кхетадаьд кхоанарча ден саг Iомавара а кхетамца кхевара а хьакъехьа шийна хьалхашка латта декхараш а кхоачашде лерхIараш а. Укх шера, хьалха дIадахача шерашка а санна, школа йистейоаккхарий классашка хьехаш ба М. Н. Медведева, Л. И. Дударев, В. С. Сжугурьянц, Л. П. Кичик, кхыбараш санна бола шоаш хьехар дика довза, опыт йола преподавателаш. Цар долла а хIама ду школа йистейоаккхарашка чIоагIа а кIоарга а знанеш кхачийта. Царех хIаране бокъонца цIена кийчо ю урока: урока чулоацама, цун форма уйла ю, цунца ювзаенна гойтара пособеш кийчъю, опыташ ю, цкъаза Iилман кинофильмаех пайда ийбу, Iомаеча материала чулоацам бокъонца Iилман лард а йолаш, цунца цхьан ханна дика дIаккхета а бергболаш, безам тIа а гIоргболаш дIабувц.

Математика, физика, химе, историе, литература хьакъехьа октябрь бетта денз хадданза консультацеш чакхйоах, дика ца кхетача дешархошца кхы тIа а занятеш ю, хIаьта дешарах геттара дика кхетараштеи безам бараштеи кружокаш а факультативни занятеш а вIаштIехьъяьхай. Дукха хIама ца эшаш дерригача предметий хьакъехьа дешара шу доладеннача юххьанца денз юхахьалхайоах хьалха Iомаяь хинна материалаш — керда материал хьехаш а шоаш къаьстта а.

Из долла а хIама бахьан долаш дешархошка хIанзаехьа а лерттIа жопаш телалу программах долча къаьст-къаьстача керттерча хаттарашта. Хьехархоша цу тайпара беча балхо торо хулийт тха школа йистейоаккхараш дика дийша чаккхбаргхилар лерхIа.

Г. РУДЫК,
математика хьехархо.

БАЛХА КЕРТТЕРДАР

1954 шера педагогикаца дийзар аз сай вахар, хIаьта укх тIеххьарча 7 шера Веданарча № 1 йолча юкъерча школе юххьанцарча классашца болх беш я со. 1960 шера шоллагIа класс аз хьаийцача хьалхарча денношке а денз гучаьлар сона дешархой знаней меладIа йола моттигаш. Керттердар дар берашта эрсий мотт во ховш хилар. Хьалхарча классе царна хьийха хьехархо бехке ве йиш йолаш дацар из, ший хурдаь программа тIа лаьрхIа знанеш царна яла гIийртав из. ХIаьта цунна эггара чIоагIагIа новкъадаьнна хиннар фу дар аьлча, из дар, бераш юххьанца деша доагIача хана эрсий меттах лоадама хIама ца ховш а уж эггара хьалха эрсий мотт лебе Iомабе безаш а хинна хилар.

Программах кхоачамбаь дита йиш йолаш дацар из гIулакх, дешар хьехара керда формаши методаши лаха езар. Цулухьа, 1963 шера аз юххьанцара класс хьаийцача хана сона ховр мичара дIайолаяла еза, Эггара хьалха уйла тIаяхийта езар берий мотт шаьрбара. Цу гIулакха, хьалхарча деношке а денз береша къамаьлаш дукхагIа дергдола ловзараш юкъекхувла йолаелар со, хIаьта, белгалдаккха деза, уж ловзараш тIа-тIа чоалханегIа а хулаш, оаха йиълагIча классага кхаччалца дIалихьа хилар. Юххьанца дIадоладеннача хана атта кхоачашдулургдола декхар хьалхашка оттадора оаха — береша хIара денна пхиъ-ялх кердаш Iомаделга. Цу гIулакха сона доккха новкъостал дора са сай цхьалраш а башха чоалхане йоацараш берашца а кийчъе йийзача гойтара пособеша.

ЛоархIаме да. береш сагота дагIаргдоацаш, даим уйла еш хургдолаш юххьанцарча классашкара урокаш эргаяхар. Цу хана юххьанцарча классе хинна дешархой хIанз 5-ча классе ба. Белгалдаккха деза, дешарах кхетарга, школа общественни вахаре дакъа лацарга, дисциплинага, кхыдарашка диллача из школа эггара дикагIа йола класс хилар.

Цу гIулакха юкъе школачул кIезигагIа дакъа лацаньзар берий даьша-ноаноша. Цу классе болх бе се дIайолаеннача хьалхарча денношке а денз берий даьшца-ноаноша айхха бувзам оттабе хьежар со. Ала дезаш да, царех педагогий тешамегIа бола гIончий хинна хилар. Духхьал цар школен болх дика кхетабеш хилар бахьан долаш хьалхарча классе а тIехьа вIаштIехьдаьлар тха дерригда бераш школьни форма а ювхаш деша ухилга. Из а дац кIезига лоархIам болаш гIулакх, хIана аьлча цо тоаю берий дисциплина.

Цхьаькха а да. ХIанз юртарча школашка подклассаш я болх беш. Хьалхарча классе дIачудахале берашта эрсий мотт а арифметика лардаш а Iомаю. Уж классаш делае эшаш яц аьнна хет сона: хIана аьлча аьхки цхьан-шин бетта. юххьанцарча классе бераш деша дIачудахале хьалхагIа царца кIезиг-дукха дешара болх бича кхоачам ба. Из къаьгта гучадоал лакхе аз йийнача пхелагIча классага хьежача. Цар подклассе дийшадац, дешара шу дIадоладалале хьалхагIа шин бетта дешара болх бар мара. ХIаьта подклассе деша даьгIа цар ханнара береш шоай знанешта, кийчонна дуккха а эшашагIа да (из бахьан долаш хIанз йиълагIча классе мара дац уж). Долче эшар подкласс йиллар а доацаш, педагога болх бе ховлга да. Масала, из бакъдеш я дукха хана денз болх беш хьайоагIача тха хьехархочун Антонина Николаевна Чинилинай опыт. ХIанз шоллагIча классе хьехаш я из. Хьалхарча классе деша дIачудаха береш кийчдара кхоачам хиннаб царца шин бетта болх бича. ХIанз дешарах дика кхеташ дIаболх уж.

ЧIоагIа чоалхане болх ба юххьанцарча классашкарча хьехархой бар. Уж ма бий берий дIахорча вахара лард йоллараш. Цудухьа чIоагIа лоархIаме да царна болх бара мел эша хьалаш вIаштIехьдахар, хиланза яргйоаца материалаш хилийтар. Бакъдар аьлча, укх тIеххьарча хана цу даькъе цхьадола дика хIамаш карагIдьеннад, белгала аьлча арахийцад дуккха методически литература. ХIаьта а, республика просвещене Министерствагара, хьехархой говзал лакхъеча институтагара хьадеха хIамаш да. ХIанз а кIезига арахец юххьанцарча классашта эша гойтара пособеш. ХIана оаха пайда эцараш къаенна, тиша пособеш я. Цудухьа шоай хьалкъали фантазии лакхъяра шоаш оттаяьча пособеех пайда эцанза ца боалаш хул хьехархой. Из дош саггота къоастаданза даргдоацаш да.

В. ЦАДАЕВА,
Веданерча № 1 йолча юкъерча школа юххьанцарча классай завуч.

МАЛАВ УКХ СУРТА ТIАРА ВАР?

Сурт даьккхад тIом болабалале хьалххагIа, 1941 шера аьхки, Брестски крепосте. Сурта тIа дIатIахьежача аьттехьа вагIар Долакоара Алероев Тиме Салман ва. Из ховш да. Цхьабакъда, аьрдехьа вагIар вовзаш вац. Из гIалгIа ва. Сурта тIа хьахьекхача тIемахочун даьшка - ноаношка е из вовзаш хиннарашка чIоагIа дехар да са цунах шоашта ховш долча хIамаех льаца сога хоам бар: цун цIи, даь цIи, тайпан цIи, ваьха, эскаре ваьккха шу, Брестера цо яздаь тIеххьара письмо маца ийцад, дIахорча цун вахарах ховш дола хIамаш.

Цхьаькха а дехар да са газет дешарашка. Брестски крепосте эскаре гIулакх деш хиннача вайнахах шоашта ховр яздар. Уж гучабахар вай массане а декхар да. Даим яхаргья цар цIераш.

Х. ОШАЕВ,
писатель.

Кердача шера шунна

ЦIен-ноаной! Гарганхоачаш латт керда 1968-гIа шу. МоллагIа долча цIейга санна цунга а кийчлуш ма хургдий шо. ХIаьта а кердача шера шу эргадаккха безам хургба шун. Цу гIуланха лаьрхIа тахан оаха непатох цхьадола пайдане хьехамаш.

«ГУИРАН» САЛАТ

КАБУЦ вIаштIехьъяккха. ТIера лордаш дIа а яьхе, шийлача хила йила. Кабуц лочараш долаш ата, Iажаш (дикагIа антоновка яхараш ба), юкъера доги генараши дIа а доахаш, чIорамбаха, лочараш долаш ата.

Кабуца тух хьарца, из тIаьрлюкъе хьокхае цунах хий даллалца. Кабуци Iажаци бога чу вIашагIъебе, шекара песок тIахьарца, тIоа е майонез тоха.

Салат. гувлг а беш, салатника чу дилла, гувлга гонахьа моша горох йилла, майонез е тIоа тIаботта.

Яхийта езача продуктай дукхал: кIай кабуц — 1 килограмм, пхиъ Iаж, моша горох — 150 грамм, тIоа е майонез — 150 грамм.

АЬТА БЕЛИЙ ЧУДЕЛЛА ФУАШ

ФУАШ чIоагIдаллалца кхехкаде, уж, тIера чIор дIа а яьккха, цIенде, дIоахалла шишша дакъа деш урсаца ахдаха. Чура белий хьадаккха, цу тIа коачбалийта налха билла, тух а Iаьржа бурч а хьарца, тIаккха урсаца каггий ата. Иштта кийчдаьча белеца хIара фуа шода гаргаш хьалийза.

Цунга йолха продукташ: 10 фуъ, 50 грамм налха, чам тоабалла тухи бурчи.

МОШАЧА КХЕШЦА КИЙЧДУ УСТАГIАН ДУЛХ

УстагIан кIаьда дулх шийлача хила дила а диле, йоккхий а йоацаш чIегилгаш хургйолаш ата, тух а Iаьржа бурч а техе, Iаькъа чу кхехкача даьттала тIера кхорзадалийта. ТIера кхорзадалийта дулх яь чу а дилле, кIезига хий тIадотта, тоIIаяь яьна кий тIа а йилле, цIерга оттадаь из кхоачаш кхийхка-кхерза далалехьа хьадаккха. Кхоачаш кхийхкакхерза даланза долча устагIан дулхах моша кхеш (нагахьа санна кхеш еце, царна меттел моша горох), морбаллалца кхорзабалийта хох тоха, тIаккха кхы а 10—15 минута кхарзийта-кхехкийта.

Даа Iоттадалехьа цу устагIан дулха тIа хьарца кагий аьта ховха петрушка.

Цунга йолха продукташ: устагIан дулх — 1 килограмм, 2 хох, налха е маша даьтта — хIама юа 4 Iаг, чам тоабалла тухи бурчи, моша кхеш е моша горох — 1 килограмм.

ЧКЪАЬРЕИ КАБУЦИ ЧУЕЛЛА ПИРОГ

МЕЛАЧА хила дрож башийта, кIеззига шекара песок, тух, генарий даьтта, маргарин тоха, тIаккха хьоар тIадохка, бод хье а хьийя, мелоча моттиге 3—3,5 сахьат даккхийта дIаоттабе.

Кийчача бедах ши дакъа де, хьоар хьаьрцача истола тIа Iо а билле, цунах герга ши чIаьпилг де.

Бод совсача юкъагIа кийчъе чуйоллар. Кабуц лочараш долаш ата, тух тIа а хьаьрце хьокхае. Кабуца тIа генарий даьтта дотта, Iаьржа бурч тIахьарца, цул тIехьагIа, цIер тIа кхехка а кхехкайте, кIаьдъялийта.

Кагий ата а аьте кхехкача даьттала морбаллалца хох кхорзабалийта, тIаккха цунах томат а техе, цул тIехьагIа кхы а кIеззига кхарза. Кхийхка кIаьдъенна яьпнача кабуцах из томат теха хох дIа а техе вIашагIъийта. Цул тIехьагIа мело хургйолаш шелъялийта кабуц.

Судака е сазана (кхыча чкъаьрапдар а мегаргда) кIаьда дулх кхехкача даьттала кхарза мордалаллалца. Кабуци из кхерза чкъаьран дулхи дика вIашагIъзлца кегаде. ТIаккха чуйоллар кийча хул.

Из чIаьпилга юккъе IотIа а йилле, цу тIа шоллагIа чIаьпилг IотIадилла, гобаьккха тоIа а деш вIашагIхотта. Пирога тIа хьакха мIараца е пескаца кегадаь фуъ. Пирог листа тIа а йилле пишка тIа е духовка чу оттае, 30—35 минут яллалца латтийта.

Цунга йолха продукташ: хьоар — 5 пела, дрож — 50 грамм, шекара песок — 50 грамм, генарий даьтта — 100 грамм, маргарин — 100 грамм, сов йоккха йоаца цхьа кабуц, цхьа хох, дикъо томат — 50 грамм, Iаьржа бурч — 5 грамм, чкъаьра — 300 грамм.

МЕРЗА ПИРОГ

БОГА чу хьоар дохка, цунаа тIоа, фуаш, шекара песок, коачбалийта налха, ванильни шекар а техе, бод бе. из 20—30 минут яллалца латтийте шийлача моттиге дIаоттабе.

Цул тIехьагIа хьоар хьаьрцача истола тIа бод Iо и билле, герга чIаьпилг де цунах. Къахата е картона нийсса герга кеп тIа а йилле, йистош дIатийде гергле чIаьпилг. ДIатийда йистош вIашагIа а техе, царех диткъо чIаьпилг де, цунах оасаш даха. ЧIаьпилг листа тIа Iо а дилле, чуйоллар цу тIа IотIахьаха. Укх тайпара кийчъю пирога чу йолла хIама: массехказзa дIайха хий кхерза кишмишкаш (изюм) аьтача боча бIара тIомарех дIаэю.

ТIахьекхача цу чуйоллача хIамания тIеханаьхьа беда оасаш дахка. Пирога гонахье тоIа а еш вIашагIхоттанза ма йита.

Листа тIа а йилле, духовка чу оттаяь лоаттаеш 25—30 минут яккхийта пирогага.

Цунга йолха продукташ: хьоар — 4 пела, налха е маргарин — 300 грамм, шекара песок — 6 хIама юа Iаг, 4 фуъ, ванильни шекар — 0,5 порошок. Чуйолла езар: кишмишкаш (изюм) — 500 грамм, бIарий тIомараш — 200 грамм.

«Сельская жизнь» яхача газета тIара.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи йоачан а йоацаш, хувцалуш морхаш хургья, бийсаннеи делкъалехьеи цхьайолча моттигашка дохк хургда, лаьгIо мух хьекхаргба, температура республике гIолла 1—5 градуси Грозне 1—3 градуси йIовхалга кхоачаш хургья.

29-чеи 30-чеи декабре, юкъ-юкъе тIера а ювлаш, морхаш хургья, 30 декабре кIезиг - дукха йоачаш хургья, цхьайолча моттигашка дохк увттаргда, лоадам боаццаш ша булларгба, тайп-тайпарча оагIонашкахьара лаьгIо мух хьекхаргба, температура бийсанна 0 градусагара 5 градус шелалга кхоачаш хургья, дийнахьа 29 декабре 5—10 градуси 30 декабре 0—5 градуси йIовхал а йолаш хургья.

Метеостанци.

Редактора зам.
А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО

29 декабрь, 1967 шу, ПIАЬРАСКА

8.25 — Концерт. 8.45 — «Къахьегама сийле» яха очерк (нохчий меттала). 16.05 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 16.30 — «1926—1929 шерашка ший мугIараш организацеи чIоагIдар духьа Нохч-ГIалгIай партийни организаце даь гIулакхаш» яха беседа. 17.00 — Халкъа оперни театра солисташ микрофона хьалхашка.

30 декабрь, 1967 шу, ШОАТТА

8.25 — «Дикача нахах» яхача цикла тIара передача. 8.35 — Къона тIехье 16.00— «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (нохчий меттала). 16.30 — «Къонал». 17.00 — Вай доттагIаша вай даькъала дувц. 17.30 — Марша да хьо, керда шу! (гIалгIай меттала). 18.30 — Нохч-ГIалгIай радио халкъа инструментий ансамбла концерт.

31 декабрь, 1967 шу, КIИРАНДИ

8.30 — Шоана дукха еза ашараш. 15.00 — «СалаIара минуташ» (нохчий меттала). 16.00 — «Кердача шераца, доттагIий!» (нохчий меттала). 16.30 — «Къонал» (гIалгIай меттала). 17.00 — Халхара ашараш. 17.30 — Радиокомпозици «Кердача шераца, новкъостий! 18.15 — Концерт (Кердача шераца, доттагIий).

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 декабрь 1967 шу. ЕРА

17.30 — Берашта лаьрхIа фильм. 17.45 — Телевизионни кердадараш, 17.55— Экономически кхетама школа — беседа (нохчий меттала). 18.10 — Телевизионни кердадараш. 18.25 — Документальни фильм. 19.45 — Шоана, бераш! 20.00 — Фу балхаш ду республика художникаша. 20.30 — Оаш яздаьчунах — музыкальни передача. 21.10 — «Сказание о земле Сибирской» яха фильм.

29 декабрь, 1967 шу, ПIАЬРАСКА

17.30 — Дешархошта лаьрхIа передача. Биологически викторина 18.05 — Телевизионни кердадараш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.35 — Киножурнал. 18.45 — Юрта бахаш ба кагирхой (гIалгIай меттала передача). 19.15 — Документальни фильм. 19.35 — Къоначар поэзи (литературни передача). 20.00 — Шоана, бераш! 20.15 — Паччахьалкхен Нохч-ГIалгIай ашарий а халхарий а ансамбла концерт. 21.15 — «Шуца уллув» яха художественни фильм.

30 декабрь, 1967 шу, ШОАТТА

17.00 — ДикагIа йолча спортивни коллективе. 17.40 — Документальни фильм. 18.00 — Кердача шера хетаяь передача. 19.00 — Дунен тIа латтача гIулакхий хьакъехьа. 19.15 — Киножурнал. 19.23—Шоана, бераш! 19.55 — Художественни фильм. 21.15 — Театральни вIашагIкхетараш.

31 декабрь, 1967 шу, КIИРАНДИ

13.00 — Берашта лаьрхIа передача. 17.00 — Кердача шера хетаяь лакхерча классашка деша багIараштa лаьрхIа передача. 18.00 — «Сакъердамерча дог уйлаца». Кердача шера хетаяь передача. 19.20 — Мультфильм. 20.20 — Шоана, бераш 20.30 — Телевизионни кердадараш. 21.00 — Цирка программа. 21.20 — Телевизионни кердадараш. 21.30 — «Кхойтта гIанд» яха театро оттаяь спектакль. 22.25 — Телевизионни кердадараш. 22.30 — «Эггара лакхагIа йола елка». Кердача шера хетаяь передача. 23.50 — Кердача шераца, новкъостий!

ФИДЕЛЬ КАСТРОС ДАЬ КЪАМАЬЛ

Мехка къулбехьарча районе дукха а нах гулбенна хиннача митинге ше къамаьл деш, Куба премьер-министра Фидель Кастрос керттера уйла тIаяхийтар мехка юрта боахам дегIаккхувлара дешашта. «Шекара эрз — вай низаш тIадерзадаь керттердар да», — аьлар Ф. Кастрос. 1970 шера 10 миллион тонн шекар даккха деза декхар хьалха а даьккха, цо белгалдаьккхар из «моллагIа духьаленаш хуле а кхоачашдергдолга». «Ер шу доккхий низаш тIаахийта шу дар, — аьлар Кастрос. — Цхьабакъда, тIадоагIа шу кхы а низкъалагIа, кхы а дукхагIа низаш тIаахийтареи кхы а дукхагIа хIамаш карагIдувлареи шу хургдолаш да».

Каире хинна заседани

КАИР. (ТАСС). Арабски социалистически союза (АСС) ЛакхагIча исполнительни комитета — республика лакхагIча органа заседани хиннай Каире, ОАР президента Насера председателал а деш.

Доазол дехьара

Лестер Пирсон дIавода...

Долче, Канада премьер воацаш юс. Правительствана керте латтача 70 шу даьнначa Лестер Пирсона хьакхайкадир, либералий — Канада доал деча парте лидера поста тIара дIаваха лаьрхIа ше хилар. Цунна тIеххьа шиi-шегIа хул премьера портфелах валар а.

Пирсон дIавахара бахьан вокха хиларца дувзаденна да ала гIерташ ба цхьабараш. Цхьабакъда, из ишта дац. ЧIоагIа унахцIепа саг ва из. 10 шу хьалхагIа мара доацаш бейсбола даькъе парламентски командана юкъе толашагIа вар из. Бахьан цIенхаштагIеи дуккха а кIоаргагIеи да. Политически арене либеральни парте яьха дуккха коталонаш ший цIераца ювзаенна вола лидер, дизза шу хьалхагIа Оттаве парламентски гув тIа Канада бIаь шу дизара ала лотабаь вола саг, ший парте сагIийна йийзача цIера ала тIа виллав. МугIарерча канадца гарга хIалак хулчахьа леста сий довш латт либералий парте. Пхи шу гаргга ха я Пирсон правительствана керте латта, цхьабакъда, цу юкъа а кхы мегалац цунна е мехка чухьа а, е цун довзонел арахьа а нийса политически никъ корабе. Цу гIулакко аьттув бозбаьб экономика даькъе, дунен халкъашта юкъерча политика сий доадаьд: кулгаши когаши а тIехьа йийхкай Канада США-царчеи НАТО-га гIолларча союзникашцарчеи тIема договоращца.

Хьабе болх боаца нах бебари маьхаш тIадеттадаларш, чуIе цIеношца тоъар, налогаш тIаеттаялар, шерра хьаккхайкаяь упахцIепо лораяреи социальни страховании программа юкъагIийсар — уж да Пирсон «вожаваь» низаш.

Шоай хIама ураоттадара керда саг эш либералашта. Гучох бIаьстан юхье парламентски съезд гулъергья. Керда хержача парте лидера премьера портфель а хьаэцаргья, традиционни программи къамаьл а дергда. Бух меллуш латтача мехка цо малагIа дикадар аргда? ХIанз укх сахьата шаьра кхетадеш да цаI: мохк тешаргболаш дола хIама ала геттара хала да. ХIанз укх сахьата мехка политически ко бе делла латташ вар Лестер Пирсон ма вий. Из вакх хIаьта Канада бIаь шу дизара хетаяьча, бух соцшаш йолча церемоне торжественни цIи йоае езар а.

Б. КОРОЛЕВ,
АПН соб. корр.

Оттава,
(телефонаца).

БЕЛЬГЕ НАХА БЕ БОЛХ ЦА ХИЛАР

БРЮССЕЛЬ, 26 декабрь. (ТАСС). Бе болх боаца 214.573 саг, царех 79.378 саг вIалла а бе болх боацаши 135.195 саг кIезиг-дукха мара бе болх боацаши хилар — цу тайпара я 10—16 декаберча юкъагIара юккъера лаьрхIа йола официальни даннеш. Хьалха дIадахача кIиранз ниiсдича Бельге вIалла а бе болх боацараштa тIаккхийттав 2.971 саг, кIезиг - дукха мара бе болх боацараштa — 86.886 саг. Уж даннеш язъеча «Пепль» яхача газето хьахойташ махиллара, вIалла а бе болх боацарий дукхал алсамъяьннай производственни мощносташтa кхоачамбалла де хIама ца хилар бахьан долаш.

ИНДИРА ГАНДИ КАЛЬКУТТА РАЙОНЕ ЙОЛАШ ХИННА ХАТАР

ДЕЛИ, 26 декабрь. (ТАСС). Самардийнахьа Калькуттана юххера Шантиникетанерча университете дипломаш дIанлар чакхдоаккхаш, нига Инде премьер-министр Индира Ганди а йолаш, трибунагара гаьна йоацаш ийккхай кулга-кара хьаяь бомба, яхач, хоам бу делийски газеташа. Индира Гандена хIама даьдац. Нига хиннарех вигьнена човнаш хиннай.

ПАРИЖ. Дукха ха йоацаш помещенеш цIи яьннай. ЦIеро йоагаьй сррига редакционни оборудовани «Тайм» а «Лайф» а яхача американски журналий европейски издане.

АФП—ТАСС сурт.

Вьетнамски доттагIий даггахьара баркал

25 декабре СССР-е ДРВ гIулахаш леладе ханна тешам бенна Ле Чанг волча яхаяр машар лорабара Советски комитета, Азеи Африкан мехкий солидарноста Советски комитета, Вьетнам хьалкхабара Комитета, советско - вьетнамски доттагIала Общества викалий делегаци.

Дагахьа раьза а болаш, вIаший кхета а кхеташ чакхъяьнна беседа йолаш делегацена кертерча машар лорабара Советски комитета президиума члена, секретара профессора В. В. Кованова Ле Чанга дIайийцар Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Къаман фронт вIашагIъеллача гIоне 7-гIа шу дизарца дувзаденна Дерригдунен Машара Совето тIахьохарах чакхдаьккхача хIанзза йистедаьннача къовсам лоаттабеча Вьетнамацарча солидарноста кIиран итогаш.

Делегаце членаша дийцар вьетнамски халкъо лоаттабе бокъо а йолаш американски агрессена духьал лоаттабеча къовсама из хьалкхабара кампани Советски Союзе Iалаьмате чIоагIа яржар, советски наьха цу къовсамца солидарность хилара къоастам боллаш дола бакъдараш дийцар. Общественноста викалаша вьетнамски доттагIашта тешам белар пролетарски интернационализма принципашта тешаме болча советски наха Вьетнама турпалерча халкъа дIахо йодача хана а мамогга новкъостал лоаттадергхилар.

Ле Чанга ДРВ правительства а халкъа а цIерагIа даггахьара баркал аьлар советски халкъа—цо американски империалисташтеи цар гIончаштеи духьаларча къовсама мах баь варгвоаца новкъостал а гIо а деш хиларах.

(ТАСС).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3.44.96; редактора зам.—3.39.11; бехктокхама секретара—3.34.38; партийни вахареи, культураи, промышленностеи отделий—3.42.30; юрта боахамеи письмойн отделий—3.42.28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3.44.38; зам. редактора—3.39.11; ответственного секретаря — 3.34.38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3.42.30; отделов сельского хозяйства и писем — 3.42.28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05408 Заказ № 6118.